

1990

Jaarverslag

Het Bedrijfsfonds voor de Pers

- De **Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers** werd op **16 september 1974** **opgericht** en functioneerde op basis van statuten tot ultimo 1987.
- Sedert **1 januari 1988** functioneert het **Bedrijfsfonds voor de Pers** op basis van de **Mediawet** (Stb. 1987, 249) als een zelfstandig bestuursorgaan. Alle rechten en verplichtingen van de Stichting Bedrijfsfonds voor de Pers gingen daarbij op het Bedrijfsfonds over.
- Het fonds heeft **rechtspersoonlijkheid bij wet**.
- **Doelstellingen, taken en bevoegdheden** zijn neergelegd in de **Mediawet** en het **Mediabesluit** (Stb. 1987, 573), zoals gewijzigd bij besluit van 2 maart 1989 (Stb. 1989, 55).
- Het Bedrijfsfonds voor de Pers heeft ten **doel** het **handhaven en bevorderen van de pluriformiteit van de pers, voor zover die van belang is voor de informatie en opinievorming**.

Taken en bevoegdheden

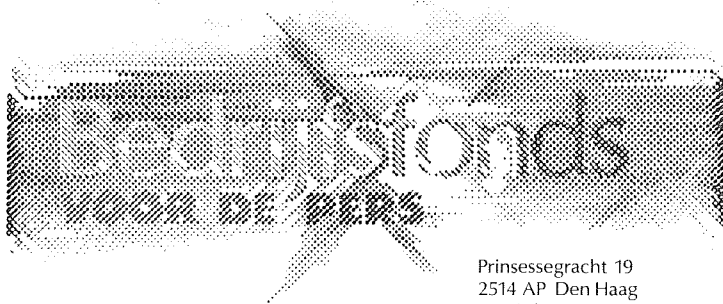
Het Bedrijfsfonds voor de Pers kan ten laste van eigen middelen financiële steun verlenen:

1. ten behoeve van afzonderlijke persorganen in de vorm van kredieten, kredietfaciliteiten of uitkeringen;
2. ten behoeve van dagbladen op grond van de Compensatieregeling voor Dagbladen. Deze regeling beoogt structurele verschillen te compenseren in de concurrentieverhoudingen, waarin dagbladen op de markt worden aangeboden;
3. aan gezamenlijke projecten van persorganen;
4. aan organisatie-onderzoek, gericht op structurele verbetering van de exploitatie van een persorgaan;
5. aan onderzoek voor de persbedrijfstaking als geheel.

Het Bedrijfsfonds is verder belast met:

- het verrichten dan wel doen verrichten van onderzoek met betrekking tot het functioneren van de pers;
- het desgevraagd of uit eigen beweging adviseren van de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur over de uitvoering van de Mediawet, voor zover dit voor de taakuitoefening van het Bedrijfsfonds van belang is;
- het toezicht op de naleving van hetgeen de Mediawet in hoofdstuk IX: 'Steunmaatregelen voor Persorganen' bepaalt met betrekking tot de pers.

Secretariaat Bedrijfsfonds voor de Pers
Prinsessegracht 19, 2514 AP 's-Gravenhage
Telefoon: 070 - 361 71 11
Telefax: 070 - 361 71 08

Prinsessegracht 19
2514 AP Den Haag
telefoon 070-3617111
fax 070-3617108

1990

Jaarverslag

Inhoudsopgave

1.	HET BEDRIJFSFONDS VOOR DE PERS IN 1990	5
2.	Compensatieregeling voor Dagbladen	9
2.1.	Inleiding	9
2.2.	Het Vrije Volk: bezwaarschriftprocedure Compensatieregeling voor Dagbladen over 1985	9
2.3.	Compensatieregeling voor Dagbladen over 1986	10
2.3.1.	Uitvoering Compensatieregeling voor Dagbladen over 1986	10
2.3.2.	Definitieve uitkeringen over 1986	11
2.4.	Compensatieregeling voor Dagbladen over 1989	12
2.4.1.	Vorbereiding Compensatieregeling voor Dagbladen over 1989	12
2.4.2.	Aanpassing richtlijnen op drie punten	12
2.4.3.	Uitvoering Compensatieregeling voor Dagbladen over 1989	13
2.4.4.	Definitieve uitkeringen over 1989	14
2.5.	Onderzoek naar en advies over de toekomstige Compensatieregeling voor Dagbladen	14
2.5.1.	Inleiding	14
2.5.2.	Advies toekomstige Compensatieregeling voor Dagbladen	15
2.5.3.	Tot slot	16
3.	Steunverlening aan afzonderlijke persorganen	17
3.1.	Inleiding	17
3.2.	Aanvragen	17
3.2.1.	Weekkrant Suriname	17
3.2.2.	FAX-krant	18
3.2.3.	Nieuwe Bèta	18
3.3.	Arob-beroep	19
3.3.1.	Inleiding	19
3.3.2.	Handicap Magazine	19
3.4.	Ontwikkelingen naar aanleiding van eerdere beslissingen	19
3.4.1.	Inleiding	19
3.4.2.	De Waarheid	20
3.4.3.	Katholiek Nieuwsblad	21
3.4.4.	Haagse Post	21
3.4.5.	Frysk en Frij	22
4.	Bijdragen aan onderzoek in opdracht van derden	22
4.1.	Inleiding	22
4.2.	Nederlands Dagblad: reorganisatie-onderzoek	22
4.3.	'Het Persinstituut': onderzoek persfusies	23
5.	Mediabeleid	23
5.1.	Inleiding	23
5.2.	Toetsing van persfusies	24
5.3.	Media en allochtonen	29
5.4.	Lokale en regionale omroepreclame	30
5.5.	Landelijke commerciële omroep	32
5.6.	Werkings sfeer Bedrijfsfonds voor de Pers	35
5.7.	Perssteun en EG-recht	37
6.	Financiële middelen	38
6.1.	Inleiding	38
6.2.	Jaarrekening	40
6.3.	Accountantsverklaring	50

APPENDIX

Ontwikkelingen in de pers	51
----------------------------------	----

Hoofdstuk 1. Het Bedrijfsfonds voor de Pers in 1990

Inleiding

Onze werkzaamheden in 1990 waren evenals voorgaande jaren weer zeer uiteenlopend en stonden zowel in het kader van onze functie als zelfstandig bestuursorgaan, als in het kader van onze adviserende taak naar de minister. In het verslagjaar belegden wij eenentwintig bestuursvergaderingen, waarin velerlei onderwerpen aan bod kwamen. Aanvragen werden behandeld en adviezen werden voorbereid en besproken. Belangrijke onderwerpen daarbij waren de evaluatie en toekomst van de Compensatieregeling voor Dagbladen, persfusies, de werkingssfeer van het Bedrijfsfonds en de gevolgen voor de pers van een aantal ontwikkelingen op het gebied van de omroep. In een aantal vergaderingen voerden wij overleg met vertegenwoordigers van verschillende belangenorganisaties in de perswereld over beleidsterreinen van het Bedrijfsfonds die de desbetreffende organisaties raken.

Contacten met het ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur (WVC)

In 1990 waren er opnieuw veelvuldig contacten tussen ons bestuur en het ministerie van WVC. Bij het voorbereiden van dit jaarverslag, begin 1991, had zojuist een bespreking plaatsgevonden tussen ons bestuur en een ambtelijke delegatie ter voorbereiding op een gesprek met de minister. Hoofdonderwerp van deze bespreking was het recent door ons uitgebrachte advies over de toekomstige Compensatieregeling. Andere onderwerpen waren de toekomstige werkingssfeer van het Bedrijfsfonds en de door de minister aan ons fonds beschikbaar te stellen middelen in de toekomst.

Ontwikkelingen in het Mediabeleid

De ontwikkelingen rond de Mediawet in verband met veranderingen op reclamegebied in de omroepwereld, zorgden vooral voor een intensivering van onze adviserende taak. Dit kwam tot uitdrukking in het aantal adviezen dat wij in 1990 uitbrachten.

Deze adviezen betroffen onder andere het wetsvoorstel Landelijke commerciële omroep en de mogelijkheid en wenselijkheid van reclame op de lokale en de regionale omroepen. Wij zagen voor ons de taak weggelegd gevolgen van deze ontwikkelingen voor de pers af te wegen en naar aanleiding van die afweging de minister te adviseren over de volgens ons te volgen weg in deze.

Het wetsvoorstel Landelijke commerciële omroep was voor ons vooral van belang uit het oogpunt van de positie van de pers. Ook bleek het wetsvoorstel voor ons relevant te zijn voor zover daarin aan de orde kwam hoe de toekomstige financiering van het Bedrijfsfonds geregeld zal worden. Verder bespraken wij in ons advies onze aanbeveling om te komen tot een openbaarheidsverplichting voor de pers.

Ons advies inzake de plannen van de minister rondom de lokale en regionale omroepen, kwam eveneens voort uit onze bezorgdheid over de gevolgen van die plannen voor de pers. In tegenstelling tot de minister meenden wij dat een duaal bestel op lokaal en regionaal niveau, waarbij publieke en commerciële omroepen beide naast elkaar kunnen bestaan, een betere oplossing biedt dan de door de minister gekozen weg waarbij het publieke bestel wordt gehandhaafd. Naar onze mening zouden gelijke kansen moeten worden geboden aan uitingsmogelijkheden op de markt voor informatie en opinie. Bij invoering van commerciële omroep naast de bestaande publieke omroep, zou de persbranche een betere gelegenheid worden geboden te participeren op die markt. Zo zou de kabelkrant bijvoorbeeld meer ruimte geboden kunnen worden, aldus ons advies.

Compensatieregeling voor dagbladen

Een groot deel van onze tijd werd verder in beslag genomen door de voorbereidingen voor een gedegen en goed onderbouwde advisering omtrent de toekomst van de

Compensatieregeling voor Dagbladen. Vlak voor het einde van het verslagjaar, op 21 december, boden wij de minister dit advies aan.

In dit advies over de toekomst van de Compensatieregeling deden wij opnieuw de aanbeveling de Compensatieregeling voort te zetten. Bovendien gaven wij verdere aanbevelingen over de toekomstige opzet van deze regeling. In dat verband gingen wij er in ons advies vanuit, dat de regeling haar gericht-generieke karakter moet behouden. Behalve tot het handhaven van de twee bestaande factoren die in de regeling een rol spelen, oplage en verspreidingsdichtheid, adviseerden wij in de toekomst ook rekening te houden met het concerndraagvlak. Ter benadrukking van de redactionele eigenheid, zou ons inziens een nieuwe toelatingseis ingevoerd moeten worden, die een minimum aan kosten van de eigen redactie verlangt in relatie tot de lezersopbrengsten. Verder stelden wij een nieuw criterium voor ter beoordeling van het lezersdraagvlak en adviseerden wij het tot nu toe vereiste project, gericht op een rendabele exploitatie, als voorwaarde af te schaffen. In zijn algemeenheid adviseerden wij de regeling een flexibeler karakter te geven, waardoor aanpassingen aan nieuwe ontwikkelingen makkelijker te realiseren zullen zijn.

De minister had ons gevraagd dit advies over de Compensatieregeling te geven, mede als basis voor de in de Tweede Kamer te voeren discussie over de voortzetting van deze regeling.

In het verslagjaar kon de uitvoering van de regeling over 1986 geheel worden afgerond, de regeling over 1989 vrijwel geheel. Ook kon een bezwaarschriftprocedure die betrekking had op de regeling over 1985, op een voor alle betrokkenen bevredigende wijze worden afgehandeld.

Overige adviezen

In het kader van onze adviestaak kwamen behalve de bovengenoemde onderwerpen nog een aantal andere onderwerpen aan de orde. Zo adviseerden wij de minister, naar aanleiding van een rapport van de Mediaraad, over steunmogelijkheden voor persorganen van allochtonen. Wij adviseerden in dit kader onder andere steunmogelijkheden voor nieuwe week- en maandbladen te creëren, een advies dat wij al eerder hadden gegeven bij andere gelegenheden. Onzes inziens zou, bij wijze van tussenoplossing, indien persorganen van allochtonen met steun van een ministerie opgericht zouden worden, daarover met ons overlegd kunnen worden. Dergelijk overleg zou teleurstelling later, wanneer een eenmaal opgericht blad bij het Bedrijfsfonds zou aankloppen om financiële steun, kunnen voorkomen, zo stelden wij in ons advies.

Het advies om steun voor nieuwe week- en maandbladen mogelijk te maken, gaf de Nederlandse Organisatie van Tijdschriftuitgevers (NOTU) aanleiding te bepleiten dat bij een dergelijke uitbreiding tot nieuwe bladen, ook een uitbreiding van de werkingssfeer van het Bedrijfsfonds in zijn geheel zou worden overwogen. Op verzoek van de minister besteedden wij in het verslagjaar daarom ook in uitgebreidere zin aandacht aan de werkingssfeer van het Bedrijfsfonds.

In een advies waarin wij ons expliciet uitspraken voor de uitbreiding van de mogelijkheden van steun voor nieuwe bladen, wezen wij op het gevaar dat van het Bedrijfsfonds alleen een conserverende werking uit zou gaan. In een dynamische samenleving behoort het overheidsbeleid ook gericht te zijn op het stimuleren van nieuwe ontwikkelingen in het perslandschap, zo meenden wij. In dit advies pleitten wij er bovendien voor bij steunverlening aan nieuwe bladen behalve kredietverlening ook het verstrekken van uitkeringen mogelijk te maken.

Een onderwerp tenslotte waar wij vooral in het begin van het verslagjaar nog intensief mee bezig waren, is de mogelijke regeling van persfusietoetsing. De minister had ons met betrekking tot dit onderwerp gevraagd om een nader advies over twee vragen. Deze vragen betroffen het marktaandeel waarboven fusies van dagbladuitgevers onzes inziens verboden zouden moeten worden en de mate waarin vennootschapsrechtelijke beschermingsconstructies bescherming kunnen bieden tegen ongewenste buitenlandse overnemingen.

Voor wat betreft de tweede vraag meenden wij dat van de bestaande beschermingsconstructies niet teveel verwacht moet worden als bescherming tegen onvriendelijke overnemingen. Bovendien is niet uitgesloten dat deze constructies in de toekomst nog zullen worden ingeperkt, aldus ons advies.

In ons advies gingen wij uitgebreid in op de eerste vraag. Wij stelden opnieuw voor een toetsingsregeling in te voeren die voorziet in een toets zodra bij een fusie een marktaandeel van 20% of meer wordt bereikt. In dat geval bestaat het vermoeden van een economische machtspositie. Dan zou moeten worden nagegaan of van die machtspositie misbruik kan worden gemaakt. Fusies die leiden tot een marktaandeel van 33 $\frac{1}{3}$ % of meer zouden naar ons oordeel automatisch nietig verklaard moeten worden.

Tenslotte adviseerden wij in dit advies over een persfusiecontroleregeling, evenals in ons advies over landelijke commerciële omroep, nogmaals tot een openbaarheidsverplichting.

Na ontvangst van ons advies, alsmede van adviezen van andere adviesinstanties en adviseurs, waaronder een drietal grondwetsjuristen, besloot de minister ook de Sociaal Economische Raad nog om advies te vragen over een aantal zaken.

Financiële steunverlening

Behalve op grond van de Compensatieregeling voor Dagbladen verleenden wij in het verslagjaar ook weer steun op individuele basis. Op het gebied van de individuele financiële steunverlening aan afzonderlijke bladen voor verbetering van de exploitatieresultaten, ontvingen wij in het verslagjaar weer een aantal nieuwe aanvragen. Sommige aanvragers trokken hun aanvraag om uiteenlopende redenen in, voordat wij tot officiële besluitvorming waren overgegaan. Wij beslisten uiteindelijk over drie aanvragen, waarvan er twee werden toegewezen en één werd afgewezen. Verder verleenden wij steun aan een tweetal onderzoeken. Eén van deze onderzoeken had betrekking op een reorganisatie bij een blad, het andere onderzoek achtten wij in het belang van de persbedrijfstak als geheel. Dit laatste onderzoek is gericht op de gevolgen van fusies voor de redactionele zelfstandigheid van bladen. Het beheer van de uitstaande kredieten vereiste in een aantal gevallen onze speciale zorg, waar afspraken rondom de kredietverlening niet konden worden nagekomen. Ook rondom de uitbetaling van uitkeringen in tranches, rezen in een enkel geval problemen. In overleg met de betrokkenen zochten wij in voorkomende gevallen naar mogelijkheden om tot overeenstemming hierover te komen.

Nader verslag en overige werkzaamheden

In de volgende hoofdstukken van dit verslag wordt uitvoerig ingegaan op onze activiteiten in het afgelopen jaar, die hierboven kort zijn aangegeven. Voor nadere informatie over deze activiteiten zij dan ook verwezen naar de desbetreffende hoofdstukken.

Onderzoek in opdracht van het Bedrijfsfonds voor de Pers vond plaats op het gebied van de Compensatieregeling voor Dagbladen. Dit onderwerp wordt besproken in hoofdstuk 2, dat geheel gewijd is aan de Compensatieregeling.

Een in 1989 in gang gezet onderzoek met betrekking tot de bedrijfseconomische implicaties van persfusies schortten wij voor enige tijd op, in afwachting van verdere ontwikkelingen op dit gebied.¹

Verder hebben wij plannen ons nader te oriënteren op technische aspecten verbandhoudend met ontwikkelingen in de pers. Deze plannen hebben echter tot dusver nog niet tot tastbare resultaten, in de vorm van onderzoeken of adviezen, geleid.

Behalve de verslaggeving van ons werk in het afgelopen jaar, is in dit verslag, evenals in ons jaarverslag over 1989, weer als appendix een overzicht van ontwikkelingen op

¹ Zie voor dit onderzoek ons jaarverslag over 1989, paragraaf 5.4, pagina 39.

het gebied van de pers opgenomen. In 'Ten geleide' van ons jaarverslag over 1989 schreven wij, dat wij menen dat het nuttig kan zijn wanneer de ontwikkelingen in de pers in aantallen bladen, hun oplagen en ondernemingen, de redactionele zelfstandigheid, concentratie en marktaandelen van concerns, worden waargenomen en geanalyseerd. In dat jaarverslag zetten wij een eerste stap om lacunes in de informatievoorziening op dit gebied systematisch op te vullen. Het Persinstituut actualiseerde daartoe voor ons zijn beschikbare persbarometer en andere gegevens over de pers. Dit resulteerde in een overzicht van gegevens over dagbladen en lokale media. In dit jaarverslag over 1990 is een vergelijkbaar overzicht opgenomen. Met het Persinstituut zijn wij bovendien in overleg getreden om te komen tot uitbreiding en verdieping van dit persoverzicht.

Samenstelling van het bestuur en het secretariaat van het Bedrijfsfonds voor de Pers in 1990

In 1990 was het bestuur als volgt samengesteld:

prof. drs J.W. Schoonderbeek, voorzitter

J. Kassies, vice-voorzitter

prof. dr J.J. van Cuilenburg

drs H.J.A.M. van Haaren

prof. dr F. Haselhoff

mr W.C.D. Hoogendijk

De leden van het bestuur zijn voor een periode van vijf jaar benoemd bij Koninklijk Besluit van 1 maart 1988 (stcrt. 1988, 51). Op grond van de Mediawet is voor de bestuursleden herbenoeming voor één aansluitende periode van vijf jaar mogelijk.

Het secretariaat van het Bedrijfsfonds voor de Pers kende in 1990 de volgende samenstelling:

drs L.H.A. Lichtenberg, secretaris

drs C.W.M. Buijs, plaatsvervangend secretaris

mevr. mr drs W. Vermeulen Naayen, juridisch medewerker (vanaf 1 april 1990)

mevr. C.M.M. Wissink, administratief medewerker

De medewerkers van het secretariaat zijn op grond van de Mediawet in dienst van het Bedrijfsfonds voor de Pers. Zij worden benoemd door het bestuur.

In 1990 namen wij afscheid van één van onze bestuursleden, de heer prof. dr J.H.R. van de Poel. Wegens verandering van functie zag hij geen ruimte meer om zijn werkzaamheden voor het Bedrijfsfonds voort te zetten. Wij zijn hem dankbaar voor de vernieuwende inbreng die hij de afgelopen jaren in ons bestuur heeft gehad.

Het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers.

April 1991.

Hoofdstuk 2. Compensatieregeling voor Dagbladen

2.1. Inleiding

Zoals hierna nog zal worden toegelicht, werd in het verslagjaar het bezwaarschrift dat Avondbladen Combinatie Rotterdam C.V. (ACR) bij het Bedrijfsfonds in augustus 1989 had ingediend tegen een beslissing om Het Vrije Volk over 1985 geen uitkering toe te kennen, behandeld en afgerond.

De regeling over 1986 kon in het verslagjaar worden uitgevoerd en de definitieve uitkeringen over dit jaar werden aan de bladen verstrekt.

Eind december 1989 had de minister ons laten weten het voornemen te hebben bij algemene maatregel van bestuur te doen bepalen dat de Compensatieregeling over het boekjaar 1989 zou worden toegepast. Deze regeling konden wij derhalve voorbereiden en uitvoeren in 1990. De afronding hiervan kon begin 1991 gebeuren. Verder hebben wij ons het afgelopen jaar gebogen over de evaluatie van de Compensatieregeling voor Dagbladen over de vijf jaren waarover Compensatie-uitkeringen zijn gedaan. Wij overlegden naar aanleiding hiervan ook met de Vereniging Nederlandse Dagblad Pers (NDP). De evaluatie diende onder andere ter voorbereiding van ons advies aan de minister over de toekomst van de Compensatieregeling. Dit advies verscheen in de laatste dagen van 1990.

In 1990 hadden wij opnieuw als doelstelling de kloof die ontstaan was tussen het moment van de feitelijke uitvoering van de Compensatieregeling en het jaar waarop de uitkering betrekking had, te verkleinen. Doordat de regeling over 1989 snel kon worden uitgevoerd, konden wij deze doelstelling ditmaal realiseren.

2.2. Het Vrije Volk: bezwaarschriftprocedure Compensatieregeling voor Dagbladen over 1985

Inleiding

Zoals in ons vorige jaarverslag is vermeld, namen wij in augustus 1989 een bezwaarschrift van Avondbladen Combinatie Rotterdam C.V. (ACR), uitgever van Het Vrije Volk, in behandeling. Dit bezwaarschrift richtte zich tegen onze afwijzing van de Compensatie-aanvraag over 1985 ten behoeve van Het Vrije Volk.

Naar onze mening voldeed de aanvraag niet aan de richtlijnen van de regeling, omdat de kosten van de technische vervaardiging waren berekend op een wijze zoals de regeling die voorschrijft voor de situatie dat de technische vervaardiging door derden geschiedt. Gezien het feit echter dat bij HVV in concernverband afspraken zijn gemaakt over de technische vervaardiging, leek ons deze handelwijze niet juist. Wij wezen de aanvraag daarom af.

In het kader van de bezwaarschriftprocedure vond op 27 september een hoorzitting plaats, waarbij de heren prof. mr N.S.J. Koeman en prof. dr L. Traas als externe deskundigen op ons verzoek aanwezig waren. Naar aanleiding van dit gesprek diende ACR een herberekening bij ons in.

Ontwikkelingen in het verslagjaar

Aan de hand van de herberekening van ACR vond op 16 januari 1990 een gesprek plaats tussen delegaties van het concern en het Bedrijfsfonds. Bij de voorbereiding van dit overleg werden de externe deskundigen wederom betrokken. Na dit overleg werden ons per brief van 15 februari 1990 aanvullende gegevens verstrekt en werd een nieuwe herberekening gegeven.

Op grond van de eindrapportage van de door ons voor de beoordeling van Compensatie-aanvragen ingeschakelde accountant, alsmede na advies te hebben ingewonnen van de externe deskundigen, besloten wij onze beslissing te herzien en de uitkering gebaseerd op de nieuwe berekeningswijze, toe te wijzen. Dit betekende dat wij de definitieve uitkering voor Het Vrije Volk over 1985 vaststelden op f 785.250,-.

Motivering beslissing

Zoals reeds hiervoor gesteld, leidde de constatering dat de technische produktie van Het Vrije Volk in concernverband tot stand komt, ons tot de conclusie dat daarbij niet kan worden gesproken van werkzaamheden door derden verricht. Anderzijds bleek ons uit de in het kader van de bezwaarschriftprocedure overgelegde stukken en gevoerde gesprekken, dat de technische produktie van Het Vrije Volk in het desbetreffende concern een specifieke plaats inneemt.

Op grond hiervan meenden wij dat een toerekening aan de exploitatie van Het Vrije Volk van een deel van de overhead van het concern op zichzelf aanvaardbaar is. Op grond van de specifieke positie van Het Vrije Volk, vonden wij echter dat bij deze toerekening niet de oplageverhoudingen, maar de diensten, of met andere woorden de toegevoegde waarde, die het concern in kwestie levert aan de vervaardiging van het blad, als basis zou moeten dienen voor de toerekening van de overhead.

Uit de nieuwe berekeningen bleek dat de exploitatie van Het Vrije Volk over 1985, berekend volgens de richtlijnen van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1985, in een verlieslijdende positie heeft verkeerd. Op grond van deze verlieslijdende positie kenden wij het blad in de bezwaarschriftprocedure een Compensatie-uitkering over 1985 toe.

De besluitvorming hieromtrent rondde wij in oktober van het verslagjaar af.¹ Bij het verstrekken van de feitelijke uitkering ontstond nog het navolgende probleem.

Uitkering

De Compensatieregeling voor Dagbladen was over het jaar 1985 gebonden aan een maximumbedrag voor uitkeringen van f 15 miljoen. Ten tijde van ons besluit in de bezwaarschriftprocedure van Het Vrije Volk was dit bedrag echter inmiddels geheel uitgegeven, aangezien alle andere Compensatie-uitkeringen over 1985 reeds definitief waren vastgesteld en aan de bladen waren uitgekeerd.

Wij overwogen dat deze situatie inherent is aan het feit dat bladen tegen beslissingen van ons bezwaar kunnen maken of in beroep kunnen gaan. Wij meenden bovendien dat het niet billijk en ook niet mogelijk zou zijn om achteraf bij andere bladen een deel van de uitkering terug te halen, om binnen het door de minister vastgestelde bedrag van f 15 miljoen te kunnen blijven. Wij besloten daarom de uitkering aan Het Vrije Volk uit de algemene middelen van het Bedrijfsfonds voor de Pers te bekostigen.

2.3. Compensatieregeling voor Dagbladen over 1986

2.3.1. Uitvoering Compensatieregeling voor Dagbladen over 1986

Inleiding

In ons vorige jaarverslag vermeldde wij waarom de uitvoering van de Compensatieregeling over 1986 zo lang op zich heeft laten wachten.² In 1990 konden wij deze regeling echter uiteindelijk afsluiten en konden de definitieve uitkeringen worden vastgesteld. Het nader onderzoek van de aanvragen besteedden wij uit aan KPMG Klynveld Kraayenhof & Co. De overige werkzaamheden, waaronder het berekenen van de uitkeringen op basis van de accountantsrapportages, werden verzorgd door het Economisch Instituut Tilburg.

Voor de Compensatieregeling over 1986 ontvingen wij 15 aanvragen, die alle werden gehonoreerd. Een drietal aanvragen gaven echter aanleiding tot discussie binnen ons bestuur. Het betrof hier de aanvragen van De Waarheid, Het Vrije Volk en het Rotterdams Nieuwsblad.

¹ Publicatie in de Staatscourant van 18 oktober 1990, nr 203.

² Zie jaarverslag Bedrijfsfonds voor de Pers 1989, paragraaf 2.4, pagina 11.

De Waarheid

Hoewel de uitgave van het dagblad De Waarheid eind april 1990 is stopgezet, besloten wij over 1986 toch tot het verstrekken van een Compensatie-uitkering over te gaan. Deze beslissing leek ons redelijk op grond van het feit dat de Compensatieregeling over 1986 pas in 1990 kon worden afgerond, vanwege omstandigheden die buiten het bereik van het blad zelf lagen.

Evenals bij de Compensatie-uitkering over 1985 voor De Waarheid, werd ook bij de uitkering over 1986 ongeveer 50% ingehouden. Deze inhouding was bedoeld om de achterstand die De Waarheid had bij het aflossen van kredietverplichtingen bij het Bedrijfsfonds, daterend uit 1981, in te lopen.

Het Vrije Volk en het Rotterdams Nieuwsblad

In 1990 werd bekend dat de twee Rotterdamse bladen Het Vrije Volk en het Rotterdams Nieuwsblad mogelijkheden overwogen tot een vergaande redactionele samenwerking. De besluitvorming daarover was ten tijde van onze beslissingen bij de afronding van de Compensatieregeling over 1986 echter nog niet tot stand gekomen. Met het oog daarop en omdat de Compensatieregeling over 1986 pas in 1990 kon worden afgerond, besloten wij dat de beide bladen voor de Compensatieregeling over 1986 in aanmerking konden komen. Dit besluit resulteerde voor beide bladen in een uitkering.

2.3.2. Definitieve uitkeringen over 1986

In oktober van het verslagjaar konden wij de definitieve uitkeringen voor de Compensatieregeling over 1986 vaststellen.³ Het totaal bedrag aan uitkeringen bedroeg, evenals voorgaande jaren, f 15 miljoen, welk bedrag als volgt verdeeld werd over de 15 bladen die een aanvraag hadden ingediend:

Dagblad van Almere	: f 88.975
Arnhemse Courant	: f 1.159.399
Het Binnenhof	: f 1.550.250
Goudsche Courant	: f 372.976
Leidse Courant	: f 635.712
De Dordtenaar	: f 356.746
Rijn en Gouwe	: f 629.084
De Courant Nieuws van de Dag	: f 2.652.627
Het Vrije Volk	: f 738.000
Rotterdams Nieuwsblad	: f 2.012.802
Het Parool	: f 1.783.325
Trouw	: f 1.989.000
Nieuwe Noordhollandse Courant	: f 399.661
De Waarheid	: f 219.656
Winschoter Courant	: f 411.787
Totaal	: f 15.000.000

Na uitbetaling van de Compensatie-uitkeringen, ronden wij de regeling over 1986 af.

³ Publikatie in de Staatscourant van 9 oktober 1990, nr 196.

2.4. Compensatieregeling voor Dagbladen over 1989

2.4.1. Voorbereiding Compensatieregeling voor Dagbladen over 1989

Inleiding

In december 1989 liet de minister ons weten het voornemen te hebben bij algemene maatregel van bestuur te doen bepalen dat de Compensatieregeling voor Dagbladen toegepast zou worden over het boekjaar 1989. Zij verzocht ons op korte termijn te adviseren over de precieze inhoud die deze algemene maatregel van bestuur zou moeten hebben. In een later stadium zou het Bedrijfsfonds nadere aanbevelingen kunnen geven over de toekomstige opzet van de Compensatieregeling vanaf het boekjaar 1990.

Advies

Per brief van 29 maart 1990 adviseerden wij de minister over de Compensatieregeling over 1989. Ons inziens moest het Mediabesluit op zo kort mogelijke termijn worden aangepast. Teneinde als gevolg van de procedure voor aanpassing niet nog meer tijd te verliezen, adviseerden wij de ontvankelijkheidscriteria voor 1986 voor wat betreft de oplage en de verspreidingsdichtheid, eveneens van toepassing te verklaren op de regeling over 1989. Hiervoor was slechts nodig dat de verwijzing in artikel 55 lid 1 van het Mediabesluit naar het boekjaar 1986, uitgebreid zou worden tot 'de boekjaren 1986 en 1989'.

Wij kozen ervoor de wijzigingen bij de regeling over 1989 zo beperkt mogelijk te houden, in het vooruitzicht van onze definitieve evaluatie van de Compensatieregeling over voorgaande jaren in combinatie met ons advies voor een toekomstige regeling. Hierbij overwogen wij dat de regeling tot dusver niet onredelijk gefunctioneerd had. Bovendien wilden wij voorkomen dat door een mogelijk lange termijn van tot stand komen van de regeling, opnieuw een kloof zou ontstaan tussen het boekjaar waarop de regeling betrekking heeft en het boekjaar waarin de uitkeringen op basis van de regeling plaatsvinden.

Wij drongen er bij de minister dan ook op aan voor de noodzakelijke wijziging van het Mediabesluit een procedure te kiezen die het mogelijk zou maken dat de Compensatieregeling over 1989 zo spoedig mogelijk in werking kon treden. In onze brief vermeldde wij verder dat wij het voornemen hadden wel enkele wijzigingen aan te brengen in de richtlijnen die wij op grond van artikel 55 lid 1 sub a van het Mediabesluit geven voor het berekenen van het exploitatieresultaat. Deze wijzigingen waren bedoeld ter verbetering van het functioneren van de regeling.

2.4.2. Aanpassing richtlijnen op drie punten

In de richtlijnen, die wij op grond van artikel 55 lid 1 sub a van het Mediabesluit geven voor het berekenen van het exploitatieresultaat, hebben wij ter verbetering en ter vereenvoudiging van het functioneren van de regeling, zoals gezegd, enkele wijzigingen aangebracht. Deze wijzigingen zijn tot stand gekomen op basis van gegevens van en in overleg met KPMG Klynveld en het Economisch Instituut Tilburg. De Compensatieregeling over 1989 week op een drietal punten af van de regeling over 1986. De drie wijzigingen betroffen de wijze waarop het verlies van een dagblad wordt berekend. Het gaat hierbij om:

- de berekening van de technische vervaardigingskosten; deze zullen forfaitair berekend worden op basis van het papierverbruik in kilogrammen volgens een formule die gebaseerd is op ervaringsgegevens;
- de berekening van de kosten voor huisvesting, algemene leiding en dienstverlening; deze kosten zullen op 17% van het totaal van alle andere kosten worden gesteld, waarbij de incidentele kosten buiten beschouwing blijven;
- de berekening van de redactiekosten; alleen de redactiekosten die specifiek voor het desbetreffende blad gemaakt worden, kunnen nog in aanmerking komen; deze redactiekosten bestaan uit personele kosten van journalisten en freelancers,

contributies aan binnen- en buitenlandse persbureaus, reiskosten en andere direct met de nieuwsgaring verbonden kosten; huisvestingskosten, computerkosten, kosten van andere faciliteiten en het aandeel in de kosten van andere redacties binnen het concern waarvan men de kopij kan gebruiken, blijven buiten beschouwing.

De drie genoemde wijzigingen vloeien voort uit een aantal overwegingen.

In de eerste plaats kan worden vastgesteld dat verreweg de meeste dagbladen waarvoor tot dusver een aanvraag voor de Compensatieregeling over eerdere jaren is ingediend, in combinatie met andere dagbladen worden uitgegeven. Ons is gebleken dat ondernemingen die meerdere dagbladen uitgeven bij de beoordeling van de continuïteitsperspectieven van een dagblad, voornamelijk letten op de bruto-bijdrage van een blad aan het concern. Dit is de bijdrage die, na bestrijding van de variabele kosten, overblijft ter dekking van de vaste kosten. Resultatenberekeningen op basis van de integrale kostprijs, waarvan tot dusver bij de Compensatieregeling is uitgegaan, bleken slechts een beperkte rol te spelen.

Bovendien hebben wij geconstateerd dat de ingewikkeldheid en bewerkelijkheid van de regeling vooral verband hield met het feit dat de eigen methodiek van de uitgevers omgezet moest worden in de methodiek van de richtlijnen van de Compensatieregeling. Om deze reden besloten wij bij de resultatenbepaling per blad de technische vervaardigingskosten en de kosten voor huisvesting, algemene leiding en dienstverlening op vereenvoudigde, forfaitaire wijze te bepalen. Daarbij wordt rekening gehouden met het uitgangspunt dat niet alle kosten op integrale basis in aanmerking zouden moeten komen.

De wijziging in de berekening van de redactiekosten tenslotte vloeit eveneens voort uit bovengenoemde overwegingen. De toerekening van gemeenschappelijke redactiekosten is in de regeling over 1989 vervallen. Slechts kosten van de eigen redactie van een blad komen voor de regeling in aanmerking.

2.4.3. Uitvoering Compensatieregeling voor Dagbladen over 1989

Inleiding

Op 23 augustus 1990 maakten wij bekend dat de aanvragen voor een uitkering ingevolge de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1989 tot 1 oktober 1990 ingediend konden worden.⁴ Wij wezen er hierbij op dat eerst rechten aan de regeling ontleend zouden kunnen worden, nadat het Mediabesluit op de door ons aan de minister geadviseerde manier zou zijn aangepast. Wij besloten, vooruitlopend op de aanpassing van het Mediabesluit, toch reeds een aanvang te maken met de uitvoering van de regeling, om nieuwe achterstand en onnodige vertragingen te voorkomen. Wij ontvingen ten behoeve van 12 dagbladen aanvragen voor een uitkering op grond van de Compensatieregeling over 1989. Wij namen deze aanvragen in behandeling en besteedden evenals voorgaande jaren de uitvoering, voor zover dit het nadere onderzoek van aanvragen betrof, uit aan KPMG Klynveld. Om wille van de tijd werden deze keer de uitkeringsbedragen ook berekend door dit kantoor.

Ook dit jaar gaven twee aanvragen wederom aanleiding tot discussie binnen ons bestuur. Het betrof hier de aanvragen van Het Vrije Volk en het Rotterdams Nieuwsblad.

Het Vrije Volk en het Rotterdams Nieuwsblad

In 1990 werd, zoals eerder in dit verslag vermeld, bekend dat de twee Rotterdamse bladen Het Vrije Volk en het Rotterdams Nieuwsblad mogelijkheden overwogen tot vergaande redactionele samenwerking. Op het moment dat in ons bestuur de vraag aan de orde was of deze twee bladen nog beide afzonderlijk voor een uitkering in aanmerking zouden kunnen komen, was de besluitvorming over de samenwerking

⁴ Publikatie in de Staatscourant van 23 augustus 1990, nr 163.

nog niet afgerond. Wij overwogen dat over 1989 nog geen schaalvoordelen waren genoten ten gevolge van de gezamenlijke produktie. Bovendien meenden wij dat het in de exploitatieverhouding met andere bladen zou passen als allebei de bladen over 1989 nog een uitkering zouden krijgen. Wij besloten derhalve beide aanvragen te honoreren.

Vaststelling

Reeds eind december 1990 konden wij de definitieve uitkeringen vaststellen. Vanwege de snelle wijze waarop de regeling kon worden uitgevoerd en de definitieve uitkeringsbedragen konden worden vastgesteld, besloten wij geen voorschotten op de uitkeringen te doen. Het uitbetalen van de definitieve uitkeringen liet echter nog tot februari 1991 op zich wachten. Dit werd veroorzaakt door het feit dat de procedure voor de noodzakelijke wijziging in het Mediabesluit nog niet geheel was afgerond, alsmede vanwege het feit dat de zogenaamde dertig dagen periode waarin de minister besluiten van ons kan schorsen of voor vernietiging kan voordragen, nog doorlopen moest worden.

Op het moment van schrijven van dit jaarverslag was de wijziging van het Mediabesluit inmiddels wel rechtsgeldig doorgevoerd, zodat wij de bedragen konden uitkeren.

2.4.4. Definitieve uitkeringen over 1989

In februari 1991 konden wij overgaan tot uitbetaling van de definitieve uitkeringen ingevolge de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1989.⁵ Het totaalbedrag aan uitkeringen bedroeg ook over dit jaar weer f 15 miljoen. Dit bedrag werd als volgt onder de 12 aanvragers verdeeld:

Arnhemse Courant	: f	943.420
Dagblad van Almere	: f	117.768
Het Binnenhof	: f	1.307.641
Goudsche Courant	: f	217.500
Leidse Courant	: f	496.633
Nieuwe Noordhollandse Courant	: f	336.610
De Courant Nieuws van de Dag	: f	2.051.453
Het Parool	: f	2.269.549
Rotterdams Nieuwsblad	: f	1.900.568
Trouw	: f	3.194.743
Het Vrije Volk	: f	1.782.406
Winschoter Courant	: f	381.709
Totaal	: f	15.000.000

Met de uitbetaling van de Compensatie-uitkeringen in februari 1991, werd de regeling over 1989 afgerond.

2.5. Onderzoek naar en advies over de toekomstige Compensatieregeling voor Dagbladen

2.5.1. Inleiding

Begin 1989 boden wij de minister een advies aan dat gebaseerd is op onze voorlopige evaluatie van de Compensatieregeling voor Dagbladen. Wij behandelen daarin de vraag of de experimentele regeling na vijf jaar experimenteren al dan niet voortgezet kon worden. Van dit advies en de reacties daarop van de zijde van persorganisaties en van de minister, alsmede van ons eigen commentaar op die reacties, deden wij uitgebreid verslag in ons jaarverslag over 1989.

⁵ Publikatie in de Staatscourant van 11 februari 1991, nr 29.

Door de val van het tweede kabinet-Lubbers werd de discussie over de Compensatieregeling in de Tweede Kamer voor onbepaalde tijd uitgesteld. De nieuw aangetreden minister van WVC, mevr. drs H. d'Ancona, deelde ons mee dat de regeling over 1989 bij algemene maatregel van bestuur toepasbaar zou worden verklaard, om te voorkomen dat een lange periode van onzekerheid en onduidelijkheid voor de dagbladuitgevers zou ontstaan. De uitvoering van de regeling over 1990 stelde zij afhankelijk van nadere evaluatie en besluitvorming. De regeling over 1989 is inmiddels uitgevoerd en afgerond, zoals in paragraaf 2.4 van dit jaarverslag is te lezen. In deze regeling werden slechts een beperkt aantal veranderingen doorgevoerd, om een snelle uitvoering te kunnen bewerkstelligen. In 1990 studeerden wij verder op de mogelijkheden en wenselijkheden van een toekomstige Compensatieregeling. De bedoeling was, hierin meer wezenlijke wijzigingen aan te brengen, die gebaseerd zouden zijn op ervaringen met de regeling in de afgelopen jaren. In deze paragraaf zullen onze voorbereidingen voor de regeling over 1990, uitmondend in ons advies van 21 december 1990, worden besproken.

2.5.2. Advies toekomstige Compensatieregeling voor Dagbladen

Inleiding

Op 21 december 1990 brachten wij ons advies over de toekomstige Compensatieregeling voor Dagbladen aan de minister van WVC uit.⁶ Wij adviseerden de minister in ons advies om de Compensatieregeling voort te zetten. In het advies gaven wij bovendien nadere aanbevelingen over de toekomstige opzet van de Compensatieregeling voor Dagbladen, een regeling, bedoeld als basis voor uitkeringen aan dagbladen die door hun oplage en geografische verspreiding een ongunstige positie op de advertentiemarkt innemen en daardoor verlies lijden. Ter voorbereiding op ons advies voerden wij overleg met een delegatie van het NDP-bestuur. Dit gesprek resulteerde in de afspraak dat gezamenlijk bekeken zou worden of er mogelijkheden zijn om de NDP-bedrijfsenquête en de Compensatierichtlijnen van het Bedrijfsfonds op elkaar af te stemmen. Op het moment van schrijven van dit jaarverslag waren de besprekingen hierover nog in voorbereiding.

Uitgangspunten

Reeds in ons eerdere advies van februari 1989 over de evaluatie van de regeling, stelden wij vast dat de Compensatieregeling een belangrijk instrument is gebleken voor het in stand houden van de pluriformiteit in de dagbladpers. Gegeven die betekenis adviseerden wij de regeling, in verbeterde en vereenvoudigde vorm, voor vijf jaar voort te zetten. Wij adviseerden de regeling echter flexibeler te maken, vanwege het feit dat omstandigheden in de pers snel veranderen. Bijstellingen zouden gemakkelijker tussentijds kunnen worden gedaan met een flexibele regeling. In ons nieuwe advies van december 1990 bevestigden wij onze aanbevelingen uit het eerdere advies. Wij pleitten ervoor de gericht-generieke opzet van de regeling te handhaven. Dit betekent dat de regeling compensatie zal kunnen blijven bieden aan dagbladen die overwegend door dezelfde factoren in een verlieslijdende positie verkeren. Door onderzoek is namelijk bevestigd dat de factoren oplage in combinatie met geografische verspreiding inderdaad belangrijke en meer blijvende oorzaken van verliezen of winsten van dagbladen zijn.

Behalve het handhaven van de twee bestaande factoren oplage en verspreidingsdichtheid, adviseerden wij in de toekomst ook rekening te houden met het concern-draagvlak. Bij de exploitatie van dagbladen in concernverband treden namelijk schaalvoordelen op. Gevolg hiervan zal zijn dat bij het berekenen van de grootte van het verlies – op welk bedrag de uiteindelijke uitkering is gebaseerd – in sterkere mate dan

⁶ Publikatie in de Staatscourant van 16 januari 1991, nr 11.

Dit advies is gepubliceerd in de serie 'Rapporten van het Bedrijfsfonds voor de Pers', Adviezen 1990, R4.

voorheen alleen kosten in aanmerking mogen worden genomen die specifiek zijn voor het dagblad waarvoor de aanvraag wordt ingediend. Kosten die mede voor het blad gemaakt worden, maar die in feite ten goede komen aan het hele concern, zullen bij de bepaling van de uitkering in mindere mate een rol spelen. Om de grote lijnen van de nieuwe regeling aan te geven, formuleerden wij naast de drie bovengenoemde grondslagen van de regeling, een aantal algemene uitgangspunten. Deze uitgangspunten zijn dat:

- bij de uitvoering vereenvoudigingen moeten worden toegepast;
- de uitvoering belangrijk moet worden versneld;
- de regeling gericht moet blijven op bladen die in ieder geval een bepaald minimum aan redactionele eigenheid en lezersdraagvlak hebben.

Op basis van deze grondslagen en uitgangspunten bevat ons advies een aantal concrete aanbevelingen voor de opzet van de toekomstige regeling.

Aanbevelingen

Wij bevalen onder andere aan in de richtlijnen voor de berekening van het exploitatieresultaat in sterkere mate dan voorheen rekening te houden met het concern-draagvlak.

Eén aanpassing in de richtlijnen voor de berekening van het exploitatieresultaat was erop gericht de kosten van redactionele eigenheid van invloed te laten zijn op de hoogte van de uitkering. De redactionele zelfstandigheid van dagbladen zou verder tot uitdrukking kunnen komen in een gewijzigde toelatingseis om voor de regeling in aanmerking te komen. Vereist zou namelijk worden, dat de kosten die ten behoeve van de eigen redactie worden gemaakt, tenminste 20% van de lezersopbrengsten bedragen. De 'eigenheid' van de bladen zou op deze manier benadrukt kunnen worden, aangezien door het nieuwe criterium aan die 'eigenheid' als het ware een minimumdrempel wordt gesteld.

Verder stelden wij voor om een criterium voor het lezersdraagvlak in te voeren. Het doel van dit nieuwe criterium zou zijn om een maatstaf te hebben waarmee bepaald wordt of de vastgestelde uitkering en de lezersopbrengsten nog wel in een redelijke verhouding tot elkaar staan. Het voorstel was om als grens vast te stellen dat de Compensatie-uitkering maximaal een vijfde deel van de lezersopbrengsten zal kunnen bedragen.

Wij adviseerden de minister het nu nog in de Compensatieregeling vereiste project dat bladen die een uitkering ontvangen, moeten indienen en waarmee plannen moeten worden gepresenteerd voor verbetering van de exploitatie, als voorwaarde te laten vervallen. Gebleken was namelijk dat dergelijke projecten vanzelfsprekend zijn voor bladen die verlies lijden. In het kader van de ondernemingsgewijze productie is het normaal dat aanhoudend gestreefd wordt naar het terugdringen van het verlies. De voorwaarde van een project bleek overigens ook niet in alle opzichten doelmatig, omdat de tot dusver bij de aanvragen gepresenteerde projecten betrekkelijk los staan van de regeling, zowel qua oorsprong als qua financiering. Bovendien waren er tot dusver nog steeds geen redelijk gefundeerde criteria beschikbaar voor het meten van de resultaten van de projecten.

Tot besluit van ons advies gaven wij aan op welke punten het Mediabesluit, waarin de Compensatieregeling voor een deel geregeld is, onzes inziens gewijzigd zou moeten worden om de genoemde veranderingen in de regeling door te kunnen voeren.

2.5.3. Tot slot

De Compensatieregeling is tot dusver op experimentele basis uitgevoerd over zes jaren, 1989 meegerekend. Over voortzetting van regeling zal mede op basis van onze evaluatie en advisering met betrekking tot de regeling, door de minister worden beslist in overleg met de Tweede Kamer. Wanneer deze evaluatie zal plaatsvinden is op het moment van schrijven van dit verslag nog niet bekend. Wij zullen hierop terugkomen in ons volgende jaarverslag.

Hoofdstuk 3. Steunverlening aan afzonderlijke persorganen

3.1. Inleiding

Vanaf 1 januari 1988, toen de Mediawet in werking trad, kan het Bedrijfsfonds voor de Pers financiële steun verlenen aan zowel dag-, week- als maandbladen. Niet al deze bladen kunnen echter een beroep doen op de steun. De wet geeft, naast enkele meer formele eisen, namelijk een begrenzing aan de werkingssfeer naar soorten bladen. Deze begrenzing is verwoord in artikel 129 lid 2 onderdeel b van de Mediawet. Hierin staat dat het Bedrijfsfonds uitsluitend financiële steun kan verlenen ten behoeve van persorganen die in belangrijke mate nieuws, analyse, commentaar en achtergrondinformatie bevatten over een gevarieerd deel van de maatschappelijke actualiteit, mede gericht op politieke meningsvorming.

Evenals in de voorgaande twee jaren is ook in 1990 de werkingssfeer van het Bedrijfsfonds in ons bestuur weer veelvuldig onderwerp van gesprek geweest, zowel naar aanleiding van concrete aanvragen als ook in zijn algemeenheid om te komen tot een zekere invulling van de beleidsvrijheid die de wet ons geeft.

De steun kan tot op heden alleen verleend worden aan bestaande persorganen en aan nieuwe dagbladen (artikel 130 lid 3 Mediawet) die bovendien binnen de werkingssfeer vallen. Wij hebben de minister echter geadviseerd ook nieuw op te richten persorganen met een wekelijkse en een maandelijkse verschijningsfrequentie die binnen de werkingssfeer vallen, voor steun in aanmerking te laten komen.¹

3.2. Aanvragen

In het verslagjaar en de eerste maanden van 1991 hebben wij ons beziggehouden met in totaal twaalf aanvragen.

Het feit dat de werkingssfeer begrensd is, heeft er in 1990 toe geleid dat wij vier aanvragers hebben meegedeeld dat zij niet voor steun in aanmerking konden komen. Drie van deze aanvragers trokken na die mededeling hun aanvragen in. De vierde aanvraag werd gehandhaafd en definitief afgewezen.

Drie aanvragen werden in het verslagjaar, al dan niet gedeeltelijk, toegewezen. Een van deze drie betrof een aanvraag voor een subsidie om een reorganisatie-onderzoek te kunnen uitvoeren.² De beide andere aanvragers kregen een krediet toegewezen om een moeilijke periode door te kunnen komen.

Tenslotte zijn vijf aanvragen bij ons ingediend waarover onze besluitvorming bij het schrijven van dit jaarverslag nog niet was afgerond.

3.2.1. Weekkrant Suriname

Inleiding

In ons jaarverslag over 1989 berichtten wij reeds opnieuw financiële steun te hebben verleend aan de Weekkrant Suriname in februari 1990. In 1988 verleenden wij eerder een uitkering van f 83.000,- aan dit blad ten behoeve van de financiering van de investeringen in geautomatiseerde zet- en printapparatuur. In deze paragraaf zal de nieuwe steunverlening in het kort nog een keer worden vermeld.³

¹ Zie voor dit advies hoofdstuk 5, paragraaf 5.6.

² Deze aanvraag wordt behandeld in paragraaf 4.2.

³ Zie het jaarverslag van het Bedrijfsfonds over 1989, paragraaf 3.2.6, pag. 25 e.v.

De aanvraag

De aanvraag, daterend uit de tweede helft van 1989, betrof een verzoek om:

- a. een bijdrage van ruim f 80.000,- ten behoeve van de investering in apparatuur, die een aanvulling zou zijn op het in 1988 met financiële hulp van ons fonds aangeschafte geautomatiseerde zetsysteem;
en
- b. een bijdrage van f 65.000,- ter compensering van de schuldpositie van de Weekkrant Suriname.

Beslissing

Mede omdat de exploitatie-uitkomsten van de Weekkrant Suriname zich in positieve richting bewogen, besloten wij, na financieel-economisch advies te hebben ingewonnen, in februari 1990 een driejarig krediet van f 150.000,- te verlenen. Na acceptatie van ons aanbod rondten wij de besluitvorming af, waarna het krediet werd opgenomen.

3.2.2. FAX-krant

Een beslissing daterend van maart 1990 is onze beslissing op de aanvraag om financiële steun van de FAX-krant. Wij besloten deze steun niet te verlenen.⁴ Aangezien de gehele procedure rondom deze aanvraag reeds vermeld is in ons jaarverslag over 1989, verwijzen wij hier voor nadere informatie omtrent deze aanvraag naar de passage uit ons vorige jaarverslag.⁵

3.2.3. Nieuwe Bèta

Inleiding

Eind oktober 1990 ontvingen wij opnieuw een aanvraag van het maandblad Nieuwe Bèta. Nieuwe Bèta is een sinds 1986 verschijnend maandblad voor milieu, energie en schone technologie, dat wordt uitgegeven door de in Delft gevestigde Stichting Nieuwe Bèta.

Zoals in ons jaarverslag over 1989 te lezen is, kenden wij dit blad eerder in november 1989 naar aanleiding van een aanvraag zowel een uitkering van f 111.000,- voor een eenmalige reorganisatie toe, als een krediet van f 250.000,- ter dekking van de tot 1994 begrote verliezen.⁶

Nieuwe aanvraag

De nieuwe aanvraag betrof een aanvraag voor een overbruggingskrediet van maximaal f 165.000,-. Gesteld werd dat een dergelijk overbruggingskrediet nodig was, omdat de ontvangst van sponsorgelden trager verliep dan verwacht. Dit oponthoud werd onder meer veroorzaakt doordat een aparte rechtspersoon moest worden opgericht voor het sponsorfonds. Volgens de aanvraag ging het hier om een tijdelijk probleem.

Beslissing

Wij stelden vast dat de bij de oorspronkelijke aanvraag gevoegde prognoses op het gebied van de betaalde oplage en de advertentie-opbrengsten van het blad, niet overeenkwamen met de huidige stand van zaken. Volgens de stichting Nieuwe Bèta was het niet-realiseren van de prognoses echter voor een groot deel te wijten aan het feit dat de sponsorgelden op zich lieten wachten.

Wij deelden de stichting mee bereid te zijn voor de periode van begin 1991 tot 1 april 1992 via de Nationale Investeringsbank een krediet te verstrekken dat erop gericht

⁴ Zie publikatie in de Staatscourant van 3 maart 1990, nr 52.

⁵ Zie het jaarverslag van het Bedrijfsfonds over 1989, paragraaf 3.2.5, pag. 24 e.v.

⁶ Zie het jaarverslag van het Bedrijfsfonds over 1989, paragraaf 3.2.2, pag. 20 e.v.

moest zijn te helpen bij de financiering van de liquiditeitstekorten die het blad in 1991 en in het eerste kwartaal van 1992 verwacht als gevolg van een vertraging in de ontvangst van voorziene sponsorbijdragen.

Van het genoemde krediet zal het blad gebruik kunnen maken naar gelang de liquiditeitsbehoefte. Het krediet is echter gebonden aan een maximum van f 120.000,- en zal uiterlijk op 1 april 1992 volledig terugbetaald moeten zijn. Nieuwe Bèta liet ons weten het overbruggingskrediet onder de gestelde voorwaarden te accepteren.⁷

3.3. Arob-beroep

3.3.1. Inleiding

Sinds het in werking treden van de Mediawet per 1 januari 1988 functioneert ons fonds als een zelfstandig bestuursorgaan. Sinds die datum is het dan ook niet langer de minister van WVC die de uiteindelijke beslissingen neemt over aanvragen tot individuele financiële steun aan persorganen, na daarover door ons geadviseerd te zijn. Als bestuur van het Bedrijfsfonds hebben wij nu op grond van de Mediawet de bevoegdheid zelfstandig beslissingen te nemen over aanvragen om financiële steun. Deze zelfstandige beslissingsbevoegdheid heeft tot gevolg dat tegen al onze beslissingen over steunverlening beroep aangetekend kan worden op grond van de Wet Administratieve rechtspraak overheidsbeschikkingen (de Arob-wet) bij de afdeling Rechtspraak van de Raad van State.

In het verslagjaar ging op het gebied van de individuele financiële steunverlening één blad in beroep tegen een negatief besluit van ons. In dit geval betrof het een blad dat naar onze mening niet paste in de werkingssfeer van het Bedrijfsfonds.

3.3.2. Handicap Magazine

De aanvraag van het blad Handicap Magazine dateert reeds van maart 1988. In augustus van datzelfde jaar wezen wij de aanvraag af.

Eerst in december 1989 liet de afdeling Rechtspraak van de Raad van State ons weten een beroepschrift van de Gehandicaptenraad te hebben ontvangen. De Gehandicaptenraad geeft het blad Handicap Magazine uit. In zijn brief van 14 december 1989 verzocht de afdeling Rechtspraak ons te laten weten of wij het beroepschrift wilden aanmerken als bezwaarschrift. Op 27 december van dat jaar beantwoordden wij die vraag bevestigend.

Op 10 januari 1990 vond in het kader van de bezwaarschriftprocedure een hoorzitting plaats, die werd bijgewoond door de heer prof. mr N.S.J. Koeman, als onafhankelijke deskundige. Het resultaat van deze bezwaarschriftprocedure was dat wij de afwijzing van de aanvraag om financiële steun voor Handicap Magazine bevestigden.

De hele gang van zaken rondom deze aanvraag is reeds uitvoerig aan de orde geweest in ons jaarverslag over 1989. Voor nadere informatie zij daarnaar verwezen.⁸

3.4. Ontwikkelingen naar aanleiding van eerdere beslissingen

3.4.1. Inleiding

Een overzicht van de lopende kredieten is opgenomen in de jaarrekening.⁹ Aan het begin van het verslagjaar stond een kredietbedrag uit van f 2.800.252,-. Aan het einde van het jaar was dit f 2.996.377,-.

⁷ Zie publikatie in de Staatscourant van 20 februari 1991, nr 36.

⁸ Zie het jaarverslag van het Bedrijfsfonds over 1989, paragraaf 3.3.3, pag. 28 e.v.

⁹ Zie voor deze jaarrekening hoofdstuk 6 van dit jaarverslag.

Bij steunverlening in de vorm van een krediet, treedt de Nationale Investeringsbank voor ons op als kredietbeheerder. Deze bank verstrekt de kredieten namens ons en voor onze rekening. De Nationale Investeringsbank brengt ook rapport aan ons uit over de financieel-economische stand van zaken bij de kredietnemers. Mede aan de hand van deze rapporten, beraden wij ons over eventueel te nemen stappen indien zich problemen op dit gebied voordoen. Bij vier bladen die een lopend krediet bij het Bedrijfsfonds hebben, vonden in 1990 ontwikkelingen plaats die onze aandacht vroegen.

3.4.2. De Waarheid

Inleiding

In ons jaarverslag over 1989 maakten wij er melding van dat wij in dat jaar akkoord gingen met een aanpassing van de kredietvoorwaarden, waarbij de resterende looptijd van het krediet per 1 juli 1989 op 10 jaren werd gesteld en waarbij de rente- en aflossingsvrije periode werd verlengd tot 1 juli 1989. Ook deelden wij mee een deel van de compensatie-uitkeringen over 1985 en 1986 waarop De Waarheid recht had, niet te zullen uitkeren. Dit niet-uitgekeerde deel werd in mindering gebracht op de schuld van de krant aan ons fonds.¹⁰ Eind april 1990 is de uitgave van het dagblad De Waarheid beëindigd. De uitgever, de Stichting Bepenak, heeft de activiteiten van het blad echter voortgezet door middel van het uitgeven van het weekblad Forum.

Partiële kwijtschelding

Eind mei 1990 ontvingen wij van de Stichting Bepenak het verzoek een gedeelte van het in 1981 verleende krediet kwijt te schelden. De stichting wilde komen tot een omzetting van het dagblad De Waarheid in een weekblad genaamd Forum. Het ten laste van de middelen van het Bedrijfsfonds verstrekte krediet bedroeg oorspronkelijk twee miljoen gulden. Van dit bedrag was medio 1990 ongeveer f 700.000,- terugbetaald.

Wij besloten aan het verzoek van de Stichting Bepenak tegemoet te komen door middel van een partiële kwijtschelding, op grond artikel 130 lid 4 van de Mediawet. Dit artikel biedt de mogelijkheid ten behoeve van een eenmalige reorganisatie van een persorgaan een uitkering te verstrekken.

De partiële kwijtschelding betrof een bedrag van één miljoen gulden en werd onder een aantal voorwaarden verleend. Behalve deze kwijtschelding besloten wij tot uitstel van aflossing tot 1 januari 1992. Bovendien zal de verschuldigde rente tot 1 januari 1992 achteraf worden kwijtgescholden, indien op dat moment aan alle voorwaarden van de kredietverlening zal zijn voldaan. Na die periode zal het krediet met een vaste rente van 6% terugbetaald moeten worden in een periode van tien jaar.

De stichting deelde ons mee ons aanbod te willen accepteren onder de gestelde voorwaarden, waarna wij onze besluitvorming afrondden en publikatie in de Nederlandse Staatscourant plaatsvond.¹¹

Exploitatie Forum gestaakt

Eind februari 1991 deelde het bestuur van de Stichting Bepenak ons mee besloten te hebben de exploitatie van Forum te staken. De tegenvallende ontwikkeling in het abonnee-aantal en de daaruit voortvloeiende stijging in het exploitatietekort van het blad noodzaakten het bestuur van de Stichting Bepenak te concluderen dat continuering van de exploitatie onverantwoord was.

¹⁰ Zie het jaarverslag van het Bedrijfsfonds over 1989, paragraaf 3.4.1, pag. 30.

¹¹ Zie publikatie in de Staatscourant van 27 november 1990, nr 231.

Bij het afsluiten van dit jaarverslag voerden wij overleg met de Stichting Bepenak over de wijze waarop de stichting in de toekomst zal kunnen voldoen aan de financiële verplichtingen die zij heeft tegenover het Bedrijfsfonds. In ons volgende jaarverslag komen wij op dit punt terug.

3.4.3. Katholiek Nieuwsblad

Inleiding

In ons jaarverslag over 1989 maakten wij melding van een nieuwe aanvraag van het Katholiek Nieuwsblad daterend van maart 1989, met het verzoek om uitstel van aflossing en rentebetaling van de lopende lening. Deze lening bedroeg f 650.000,- en was door het Bedrijfsfonds verstrekt in 1985 voor een project dat binnen een periode van ongeveer drie à vier jaar had moeten leiden tot een rendabele exploitatie.

Beslissing

Wij constateerden dat de feitelijke ontwikkelingen nogal bij de oorspronkelijke prognoses waren achtergebleven en verzochten het Katholiek Nieuwsblad in april 1989 ons hierover te informeren. Pas in januari 1990 antwoordde het blad op ons verzoek om informatie.

Op basis van de overgelegde gegevens besloten wij het ons voorgelegde verzoek in te willigen, in die zin dat de over de periode van 1 april 1988 tot 1 april 1992 verschuldigde rente achteraf zou worden kwijtgescholden, mits de kredietvoorwaarden strikt zullen worden nagekomen. Bovendien verleenden wij het Katholiek Nieuwsblad uitstel van betaling van aflossing van het krediet voor de periode van 31 oktober 1988 tot 31 oktober 1992. Wij baseerden dit besluit op artikel 130 lid 1 van de Mediawet, dat steunverlening mogelijk maakt in geval een blad bij de exploitatie moeilijkheden ondervindt.

Nadat de stichting Katholiek Nieuwsblad ons had laten weten ons aanbod onder de aangegeven voorwaarden te accepteren, rondden wij onze besluitvorming af, waarna publicatie volgde.¹²

3.4.4. Haagse Post

Inleiding

In ons jaarverslag over 1989 vermeldde wij dat overleg gaande was met de Haagse Post over het uit 1985 daterende krediet, om te komen tot een aanpassing van de kredietvoorwaarden. De behandeling van het verzoek van de Haagse Post tot aanpassing van deze voorwaarden, kon echter niet worden afgerond, omdat wij constateerden dat gedurende de afgelopen jaren niet volledig aan enkele voorwaarden van het krediet was voldaan.

Nieuwe ontwikkelingen

In september 1990 ging het weekblad de Haagse Post, samen met het weekblad De Tijd, op in een nieuw weekblad genaamd HP/De Tijd. Op dat moment was het overleg met de Haagse Post over het krediet nog steeds gaande.

Voortgezette besprekingen, waarbij ook de nieuwe uitgever van HP/De Tijd en de directeur van dit blad werden betrokken, leverden in die fase ondanks vele inspanningen van onze zijde helaas geen resultaten op.

Op het moment van schrijven van dit jaarverslag beraadden wij ons op de verder te volgen weg met betrekking tot het aan de Haagse Post verleende krediet. In het volgende jaarverslag zullen wij terugkomen op de verdere ontwikkelingen hieromtrent.

¹² Zie publicatie in de Staatscourant van 2 juli 1990, nr 125.

3.4.5. Frysk en Frij

In ons jaarverslag over 1988 maakten wij melding van ons besluit om financiële steun in de vorm van een uitkering te verlenen aan de in Leeuwarden gevestigde stichting Jacobus van Loon ten behoeve van het sinds 1972 verschijnende Friestalige blad Frysk en Frij. Deze uitkering betrof een bedrag van maximaal f 450.000,-. De uitkering zou in zeven tranches, in de periode tussen eind 1988 tot en met midden 1991, ter beschikking van het blad komen.

Aan ons aanbod was onder andere de voorwaarde verbonden dat de beschikbaarstelling van de tranches vanaf 1990 afhankelijk gesteld zou worden van de mate waarin Frysk en Frij erin zou blijken te slagen de ten tijde van de aanvraag gepresenteerde prognoses voor de betaalde oplage en de resultatenontwikkeling te realiseren.

Op het moment van schrijven van dit jaarverslag zijn zes van de zeven tranches uitgekeerd. Tot uitkering van de zevende tranche hebben wij vooralsnog niet besloten.

Hoofdstuk 4. Bijdragen aan onderzoek in opdracht van derden

4.1. Inleiding

De onderzoekstaak van het Bedrijfsfonds voor de Pers houdt in de eerste plaats in dat wij op grond van artikel 123 van de Mediawet onderzoek kunnen verrichten dan wel doen verrichten met betrekking tot het functioneren van de pers.

In het Mediabesluit wordt het Bedrijfsfonds echter naast de hierboven genoemde onderzoekstaak, bovendien de bevoegdheid gegeven om onderzoeksaanvragen te behandelen. Het gaat daarbij om uitkeringen voor onderzoek dat in opdracht van derden wordt uitgevoerd. Twee onderzoeksvormen komen voor een dergelijke uitkering met name in aanmerking, te weten:

- organisatie-onderzoek, gericht op structurele verbetering van de exploitatie van een persorgaan (artikel 54 en 57 Mediabesluit);
en
- onderzoek ten behoeve van de persbedrijfstak als geheel, voor zover het onderzoek past in de doelstellingen van het Bedrijfsfonds (artikel 54 en 58 Mediabesluit).

De ontwikkelingen op het gebied van de onderzoeksaanvragen, zullen in dit hoofdstuk besproken worden. In het verslagjaar hebben wij twee onderzoeksaanvragen behandeld. De ene aanvraag was afkomstig van Nedag Beheer B.V., uitgever van het Nederlands Dagblad, en betrof een reorganisatie-onderzoek. De andere aanvraag kwam van Het Persinstituut voor een onderzoek op het gebied van persfusies.

4.2. Nederlands Dagblad: reorganisatie-onderzoek

Aanvraag

Eind juli 1990 ontvingen wij van Nedag Beheer B.V. een aanvraag om bij te dragen in een reorganisatie-onderzoek bij het Nederlands Dagblad. Bij de aanvraag diende het blad plannen in voor hoe een dergelijk reorganisatie-onderzoek eruit zou moeten zien.

Beslissing

Wij meenden dat deze aanvraag paste binnen de omschrijving van artikel 54 sub c van het Mediabesluit, dat ons de mogelijkheid geeft een uitkering te doen voor

organisatie-onderzoek, dat gericht is op de structurele verbetering van de exploitatie van een persorgaan.¹

Wij besloten derhalve de aanvraag te honoreren, in die zin dat wij het Nederlands Dagblad meedeelden bereid te zijn tweederde deel van de kosten van het onderzoek bij te dragen. Het maximum van onze bijdrage stelden wij op f 100.000,-. Het bedrag wordt in tranches uitgekeerd.

4.3. 'Het Persinstituut': onderzoek persfusies

Aanvraag

In juli van het verslagjaar ontvingen wij een subsidie-aanvraag van de stichting Het Persinstituut. Hierin werd ons gevraagd een financiële bijdrage te leveren voor een onderzoek naar de inhoudelijke effecten van persconcentratie.

Het doel van dit onderzoek is om met behulp van inhoudsanalyse na te gaan of en zo ja welke veranderingen zijn opgetreden in de inhoud van kranten, nadat zij van eigenaar zijn veranderd.

Beslissing

Wij kenden de gevraagde subsidie ten bedrage van f 24.500,- toe op grond van artikel 54 sub d van het Mediabesluit.² Dit artikel geeft aan dat steun in de vorm van een uitkering mogelijk is voor onderzoek ten behoeve van de bedrijfstak als geheel, voor zover dat onderzoek past in de doelstellingen van het Bedrijfsfonds.

Wij besloten tot toekenning van de aanvraag, omdat het onderzoek naar verwachting inzichten zal opleveren over de effecten van persconcentraties op de inhoud van de door de gecombineerde ondernemingen uitgegeven bladen.

Het bedrag is inmiddels uitgekeerd.

Hoofdstuk 5. Mediabeleid

5.1. Inleiding

In het overheidsbeleid op mediagebied waren in 1990 een aantal onderwerpen aan de orde die onze voortdurende aandacht hebben. Als Bedrijfsfonds brachten wij met betrekking tot die onderwerpen de minister onze mening over door middel van gevraagde dan wel ongevraagde adviezen en reacties. Zo hebben wij de minister geadviseerd over een regeling op het gebied van persfusies, over media en allochtonen, over omroepreclame op lokaal en regionaal niveau, over de landelijke commerciële omroep en over de werkingssfeer van het Bedrijfsfonds voor wat betreft steunverlening aan nieuwe week- en maandbladen. Verder hebben wij ons georiënteerd op de gevolgen van de toekomstige Europese markt voor de perssteun in Nederland.

Deze onderwerpen zullen achtereenvolgens in dit hoofdstuk worden besproken.

¹ Publikatie in de Staatscourant van 15 oktober 1990, nr 200.

² Publikatie in de Staatscourant van 27 november 1990, nr 231.

5.2. Toetsing van persfusies

Inleiding

Het aantal onafhankelijke persondernemingen vertoonde de afgelopen jaren een opvallend dalende lijn, die uniek is voor de gehele periode sedert 1950. Ook het aantal redactioneel zelfstandige kranten liep terug. Daarnaast waren er mogelijke invloeden van veranderingen in de managementcultuur, terwijl het ook niet viel uit te sluiten dat zeer grote buitenlandse media-ondernemingen hun invloeden op de Nederlandse concentratie-ontwikkelingen zouden kunnen doen gelden. Bovendien was aannemelijk dat de bestaande regelgeving en beschermingsconstructies onvoldoende bescherming kunnen bieden tegen onwenselijke concentraties. Wij overwogen ook dat niet valt uit te sluiten dat toekomstige persconcentratie gevaren kan opleveren voor de persverscheidenheid. Een controleregeling voor persconcentratie zou daarom geboden kunnen zijn. Op grond van deze overwegingen besloten wij de mogelijkheden van een dergelijke regeling na te gaan.

Geschiedenis

De start van ons onderzoek naar een mogelijke persfusie(controle)regeling dateert reeds van enige jaren geleden. Voor details over de loop van de hieronder beschreven geschiedenis zij verwezen naar eerdere jaarverslagen. Hier worden slechts in vogelvlucht de ontwikkelingen tot aan het verslagjaar vermeld.

In maart 1988 verzocht de minister ons onderzoek te doen naar en advies uit te brengen over een persfusiecontroleregeling. Op 15 december van hetzelfde jaar boden wij de minister in antwoord op zijn verzoek het rapport 'Toetsing van persfusies' aan.¹ Dit rapport bevatte een concreet voorstel voor een regeling die op dagbladen en nieuwsbladen betrekking had. Dit voorstel luidde als volgt:

- a. iedere uitgever van een krant geeft jaarlijks in de krant een overzicht van de eigendoms- en zeggenschapsverhoudingen;
- b. melding aan een zelfstandig bestuursorgaan, in het advies aangeduid als 'de Commissie Persconcentratie' is nodig zodra iemand een belang van 20% of meer of vergelijkbaar recht in een onderneming van dag- en/of nieuwsbladen in handen krijgt;
- c. de meldingsplicht onder b geldt ook zodra een belang wordt uitgebreid tot 33¹/₃% of meer of tot 40% of meer;
- d. deze meldingen worden openbaar gemaakt;
- e. voor een voorgenomen fusie is een verklaring van geen bezwaar van de Commissie Persconcentratie vereist. Indien de voorgenomen fusie ertoe leidt dat in de dagblad- of in de nieuwsbladpers een marktaandeel van een derde of meer wordt verkregen, wordt de verklaring geweigerd. Indien dit marktaandeel tenminste een vijfde zal bedragen, kan de verklaring worden geweigerd na toetsing aan de volgende criteria:
 - mogelijk misbruik van een eventuele economische machtspositie; en
 - is het in stand houden van de bij de fusie betrokken persorganen en van hun redactionele zelfstandigheid gewaarborgd?

¹ 'Toetsing van persfusies, rapport van het Bedrijfsfonds voor de Pers over de wenselijkheid en de mogelijkheden van wettelijke regelingen inzake persconcentraties', Den Haag, 14 december 1988. Dit rapport werd opnieuw door ons bestuur uitgegeven in de serie 'Rapporten van het Bedrijfsfonds voor de Pers', Den Haag, december 1989/R1

Bij dit rapport verschenen in een afzonderlijke bundel drie bijlagen, namelijk:

1. Enkele aantekeningen over persconcentratie, door drs G.W. te Pas, Stichting 'Het Persinstituut';
2. 'Grenzen en mogelijkheden van een persfusiecontroleregeling', door mr G.A.I. Schuijt, Instituut voor Informatierecht; en
3. 'Rechtsvergelijkend onderzoek fusie- en persfusiecontroleregelingen', door mr A.P.J.M. van Loon, Instituut voor Informatierecht.

Deze bijlagen werden door ons opnieuw uitgegeven als bundel in de serie 'Studies voor het Bedrijfsfonds voor de Pers', Den Haag, december 1989/S1.

Aan de verklaring van geen bezwaar zouden daarop betrekking hebbende voorwaarden kunnen worden verbonden.

- f. Voor een voorgenomen opheffing, samenvoeging of duurzame redactionele samenwerking van kranten is eveneens een verklaring van geen bezwaar van de Commissie Persconcentratie vereist. Weigeringsgronden en voorschriften zouden hier moeten worden beperkt tot het waarborgen van het voortbestaan, indien economisch mogelijk, van de krant en van de redactionele zelfstandigheid.
- g. Sancties:
 - 1. bij niet-nakomen van de meldingsplicht: uitsluiting van bijdragen uit het Bedrijfsfonds voor de Pers en van bijdragen uit de meeropbrengsten van de etherreclame;
 - 2. rechtshandelingen zonder verklaring van geen bezwaar zullen nietig zijn. Ingeval door toepassing van buitenlands recht de rechtshandeling vrijgehouden wordt van deze nietigheid, zou de sanctie moeten zijn dat de uitgave door een ander kan worden voortgezet met machtiging van de commissie.

Een dergelijke regeling vermeerde ons inziens strijdigheid met de grondwet en met de Europese verdragen, aangezien enerzijds toetsbare criteria werden gehanteerd en anderzijds de beoordelende instantie zich verre zou houden van een beoordeling van de inhoud van een persorgaan. De voorgestelde regeling zag geheel af van beoordeling van de vraag of een fusie al dan niet afbreuk zou doen aan de persverscheidenheid. Blijkens het voorlopig regeringsstandpunt dat de minister op 25 januari 1989 aanbood aan de voorzitter van de Tweede Kamer, bleven toch twijfels bestaan over de grondwettelijke toelaatbaarheid van persfusietoetsing.²

Aangezien wij echter meenden dat in het voorlopig regeringsstandpunt onvoldoende was ingegaan op de door ons in 'Toetsing van persfusies' naar voren gebrachte argumenten, reageerden wij per brief van 22 februari 1989 en wezen hierin onder andere op het feit dat wij in ons advies juist zorgvuldig getracht hadden mogelijke strijdigheid met de Grondwet te vermijden. Daartoe was juridisch advies ingewonnen, waarvan de hoofdlijnen in het rapport werden vermeld.³

Als gevolg van de kabinetscrisis in 1989 werden besluiten over een eventuele regeling uitgesteld. Tijdens de formatie herinnerden wij de minister, de kabinetsinformatie en de Vaste Commissie voor Cultuur van de Tweede Kamer in ons advies 'Voorwaarden voor een flexibel persbeleid' van 8 september 1989 aan onze aanbevelingen betreffende een persconcentratieregeling. Wij voegden daaraan toe van oordeel te blijven, dat een dergelijke regeling, naast de bestaande beleidsinstrumenten, onmisbaar zal zijn. In het regeerakkoord van het nieuwe kabinet werd expliciet vastgelegd, dat 'in het belang van de pluriformiteit van de pers' een persfusiecontroleregeling getroffen zou worden. Per brief van 28 november 1989 legde de nieuw aangetreden minister van WVC, mevrouw drs H. d'Ancona, ons bestuur het verzoek van het kabinet voor om een nader advies. De Mediaraad werd eveneens om advies gevraagd. Bovendien kondigde de minister aan, het kabinet te zullen voorstellen ook het advies van de Sociaal-Economische Raad te zullen inwinnen. Met betrekking tot de vraag naar de grondwettelijke toelaatbaarheid van persfusietoetsing was inmiddels nader advies gevraagd aan drie staatsrechtdeskundigen.

Nader advies

Op 6 februari 1990 brachten wij het gevraagde nadere advies omtrent een persfusieregeling uit.⁴ Bij de voorbereiding van dit advies vond veelvuldig informatie-uitwisseling plaats tussen ons bestuur en de Mediaraad, waaraan de minister zoals gezegd ook advies had gevraagd.

² Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 1988-1989, 20984, nr 2.

³ Gepubliceerd in de Staatscourant van 3 maart 1989, nr 45.

⁴ 'Nader advies toetsing van persfusies' d.d. 6 februari 1990. Rapporten van het Bedrijfsfonds voor de Pers, Den Haag 1990, R3.

In het advies gingen wij in op de twee vragen die de minister ons in de adviesaanvraag gesteld had. Deze vragen luiden:

- Boven welk nader gemotiveerd marktaandeel zouden fusies van uitgevers van dagbladen onvoorwaardelijk verboden moeten worden, mede gelet op de economische situatie?
- In hoeverre kunnen vennootschapsrechtelijke beschermingsconstructies bescherming bieden tegen ongewenste, buitenlandse overnemingen?

Bij beantwoording van de eerste vraag herinnerden wij allereerst aan onze eerdere aanbeveling, een toetsingsregeling in te voeren die voorziet in een toets zodra bij een voorgenomen fusie een marktaandeel op hetzij de dagbladenmarkt hetzij de nieuwsbladenmarkt van 20% of meer is betrokken. Bij een marktaandeel van 20% is er grond voor het vermoeden, dat als gevolg van het voorgenomen besluit een economische machtspositie wordt bereikt. Dan wordt nagegaan of van die machtspositie misbruik kan worden gemaakt. Bovendien zou bij een marktaandeel van 20% of meer moeten worden onderzocht of het voorgenomen besluit gevolgen voor het (redactioneel zelfstandig) voortbestaan van de betrokken persorganen zal hebben. Fusies die leiden tot een marktaandeel van $33\frac{1}{3}\%$ of meer zouden naar ons oordeel automatisch vernietigd moeten worden.

In ons nadere advies kwamen wij tot de conclusie dat onze eerdere aanbeveling op dit punt gehandhaafd zou moeten worden. De door ons beoogde toetsingszone van 20- $33\frac{1}{3}\%$ marktaandeel verdient de voorkeur boven een regeling die alleen voorziet in een absolute grens voor het marktaandeel waarboven fusies zijn toegestaan. Indien uitsluitend een dergelijke absolute grens van bijvoorbeeld 25% marktaandeel wordt gehanteerd, kunnen de voor- en nadelen van fusies niet door middel van een toetsing tegen elkaar worden afgewogen. Daardoor zou het bijvoorbeeld mogelijk worden dat een fusie, ook al zou deze de persverscheidenheid versterken, toch verboden is. Bovendien is een grens van 25% vrij ruim (een betaalde oplage van ca. 1.168.000 dagbladen), waardoor teveel voorgenomen fusies een volledige vrijheid van handelen hebben omdat ze niet boven die grens uitkomen.

Naar onze mening kan daarentegen door middel van een toetsingszone binnen die zone per geval worden nagegaan of een voorgenomen fusie onwenselijke gevolgen kan hebben in de richting van een economische machtspositie en/of voor het (redactioneel zelfstandig) voortbestaan van kranten. Wanneer met een dergelijke fusie het voortbestaan van een persorgaan juist zou zijn gediend, dan zou toestemming verleend kunnen worden, mits aan bepaalde voorwaarden wordt voldaan.

De tweede vraag die de minister ons stelde, namelijk in hoeverre vennootschapsrechtelijke beschermingsconstructies bescherming kunnen bieden tegen ongewenste buitenlandse overnemingen, beantwoordden wij mede aan de hand van een preadvies van prof. mr J.M.M. Maeijer, hoogleraar handelsrecht en burgerlijk recht in Nijmegen.

In de eerste plaats stelden wij vast dat zowel binnenlandse als buitenlandse overnemingen ongewenst kunnen zijn, maar dat de mogelijkheid van ongewenste buitenlandse overnemingen zeker actueel is, zoals blijkt uit de toename van de druk van buitenlandse ondernemingen om Nederlandse bedrijven over te nemen.

Verder kwamen wij tot eenzelfde conclusie als in ons eerdere rapport, namelijk dat van beschermingsconstructies niet teveel verwacht moet worden als bescherming tegen onvriendelijke overnemingen. Bovendien bestaat de mogelijkheid dat beschermingsconstructies in de toekomst in sterkere mate dan voorheen zullen worden ingeperkt. Die inperking is te verwachten op grond van ontwikkelingen in EG-verband, alsmede vanwege de aandrang tot inperking die in ons land zelf bijvoorbeeld vanuit beurskringen wordt uitgeoefend.

Tenslotte stelden wij in ons nadere advies voor, in het kader van een persfusie-controleregeling ook een verplichting tot openbaarheid op te nemen, namelijk van:

- eigendoms- en zeggenschapsverhoudingen in de dag- en nieuwsbladpers;
- financieel-economische belangen van 20% of meer in een krantenonderneming;
- uitbreiding van deze belangen boven $33\frac{1}{3}\%$ in een krantenonderneming.

Deze openbaarheidsverplichting vinden wij gerechtvaardigd en onmisbaar om wille van de functie van de pers in en voor onze samenleving. De pers is immers in onze samenleving een essentieel medium bij de realisatie van het openbaarheidsbeginsel en daarmee van het recht op informatie. Met het oog daarop zouden naar ons oordeel ook de eigendoms- en zeggenschapsverhoudingen van en financieel-economische belangen in de 'openbaarmakers' openbaar moeten zijn.

Grondwettelijkheid van persfusieregeling

Begin maart 1990 namen wij kennis van het advies dat de staatsrecht deskundigen Boukema, Burkens en Van der Hoeven op 14 februari 1990 aan de minister hadden uitgebracht over de grondwettelijke aspecten van een eventuele persfusiecontrole-regeling.

De deskundigen kwamen tot de conclusie dat een absoluut verbod van elke fusie waardoor een uitgever van dagbladen een marktaandeel zou verwerven boven bijvoorbeeld een percentage van 25% of meer, verenigbaar is met de Grondwet. Een voorafgaande toetsing van een voorgenomen fusie ter bescherming van andere belangen dan de begrenzing van het marktaandeel, zoals redactionele onafhankelijkheid, pluriformiteit van de pers of ander mogelijk gebruik of misbruik van een economische machtspositie, is volgens de deskundigen echter niet verenigbaar met de Grondwet. Voorafgaand onderzoek door de overheid zou strikt beperkt moeten blijven tot de omvang van het als gevolg van de fusie ontstane marktaandeel. De deskundigen concludeerden verder dat de door de Mediaraad en het Bedrijfsfonds voorgestelde toetsingscriteria, voor zover die niet kwantitatief zijn, zich niet met de Grondwet verdragen. Ook de mogelijkheid van het verbinden van voorwaarden aan de toelating van een fusie, kan grondwettelijk niet door de beugel, zo staat in het advies te lezen.

Tenslotte stellen de drie dat indien een wettelijke regeling nodig of wenselijk wordt geacht om de redactionele identiteit van dagbladen in de relatie tussen uitgever en redactie vast te leggen, die regeling zou moeten gelden voor alle dagbladen, onafhankelijk van het al dan niet bestaan van een voornemen tot fusie. Een dergelijke regeling zou voor de uitgever en voor de redactie op dezelfde voet moeten gelden, tenzij deze uitdrukkelijk het tegendeel overeenkomen.

Per brief van 4 april 1990 gaven wij de minister een reactie op het advies van de staatsrecht deskundigen, zonder in discussie te treden over de inhoud van dit advies als zodanig. Wij wezen erop dat wij voor ons advies 'Toetsing van persfusies' staatsrecht deskundigen hadden geraadpleegd, die kennelijk een andere mening zijn toegedaan over de grondwettelijke toelaatbaarheid van persfusietoetsing. Wij meenden derhalve dat de conclusie van de drie niet overtuigend is, mede omdat in hun rapport niet is ingegaan op een essentiële overweging onzerzijds die voor hun eigen betoog van grote betekenis is.

De drie stellen in hun advies namelijk dat aan een fusie verbonden voorwaarden die op enigerlei wijze verband houden met de inhoud van de betrokken kranten, onverenigbaar zijn met de Grondwet. In ons advies 'Toetsing van persfusies' hebben wij echter juist vooropgesteld, dat bij de toetsing criteria zouden moeten worden gehanteerd die er niet toe zou leiden dat de beoordelende instantie de inhoud van een persorgaan zou moeten beoordelen. Om die reden zagen wij af van criteria aan de hand waarvan zou moeten worden bepaald of een fusie van een persorgaan al dan niet afbreuk doet aan persverscheidenheid. Met het oog daarop adviseerden wij de toets uit te voeren aan de hand van de twee criteria betreffende de gevolgen van de marktpositie en de gevolgen voor de bestaande redactionele zelfstandigheid. De drie adviseurs hebben deze benaderingswijze echter niet expliciet afgewogen.

In onze brief aan de minister reageerden wij verder op de conclusie van de drie adviseurs dat een absoluut verbod van elke fusie, waardoor een uitgever van dagbladen een marktaandeel zou verwerven boven bijvoorbeeld 25% of meer, wel met de Grondwet verenigbaar is. Wij stelden vast dat een regeling die voorziet in een toetsing die uitsluitend betrekking heeft op de procentuele begrenzing van het

marktaandeel, geen mogelijkheden biedt om recht te doen aan te verwachten werkelijke ontwikkelingen als gevolg van persfusies en derhalve niet doelmatig zal zijn. Door middel van de door ons beoogde toetsingsprocedure zou daarentegen een afweging plaats kunnen vinden van de voor- en nadelen van een fusie. Tenslotte wezen wij de minister erop dat het advies van de drie juristen de mogelijkheid onverlet laat, in een persfusiecontroleregeling ook op te nemen een verplichting tot openbaarheid van eigendoms- en zeggenschapsverhoudingen, financieel-economische belangen (van 20% of meer) en uitbreiding van deze belangen in ondernemingen.

Brief van de minister aan de Tweede Kamer

Op 4 april 1990 zond de minister een brief aan de Tweede Kamer waarin zij de stand van zaken rondom een persfusieregeling uit de doeken deed. In deze brief werd gesteld dat uit de nadere adviezen van de Mediaraad en het Bedrijfsfonds drie mogelijke varianten voor een persfusiecontroleregeling naar voren komen, namelijk:

- a. een regeling waarbij alle voorgenomen persfusies aan een preventieve materiële toetsing worden onderworpen en waarbij iedere fusie afzonderlijk, ongeacht haar omvang, op haar eigen merites wordt beoordeeld;
- b. een regeling waarbij slechts een absolute grens in de vorm van een percentage van het marktaandeel geldt, waarboven fusies verboden zijn, en waarbij derhalve geen materiële toetsing plaatsvindt;
- c. een regeling die naast een hoge(re) absolute grens bovendien een toetsingszone kent, waarbinnen voorgenomen persfusies materieel getoetst worden.

De minister stelde dat de opties onder a en c, gezien het advies van de drie staatsrechtdeskundigen, lijken te moeten afvallen. Weliswaar zijn er ook juristen die onder bepaalde stringente voorwaarden een preventieve materiële toetsing van een persfusie gerechtvaardigd achten, maar deze kwestie kan zo principieel geacht worden dat reeds het enkele feit dat er in de wetenschappelijke wereld over dit onderwerp zulke uiteenlopende opvattingen bestaan, voldoende aanleiding zou moeten zijn om van een preventieve materiële persfusiecontrole af te zien, aldus de minister.

Mogelijkheid b lijkt daarom de enige overgebleven mogelijkheid voor een persfusieregeling. De minister signaleert dat ook bij deze mogelijkheid echter nog een aantal vragen overblijven. Aan het slot van haar brief deelt zij mee dat zij van plan is voor deze overgebleven vragen de Sociaal-Economische Raad advies te vragen, waarna de ministerraad kan beslissen over het indienen van een wetsvoorstel voor een persfusieregeling.

Adviesaanvraag bij de Sociaal-Economische Raad

Op 12 juni 1990 voegde de minister de daad bij het woord en zond de Sociaal-Economische Raad een adviesaanvraag persfusieregeling.⁵ In deze aanvraag geeft zij aan welke vragen omtrent een persfusieregeling nog overblijven, wanneer het hanteren van een absolute grens de enige overgebleven variant lijkt voor een dergelijke regeling.

De eerste vraag betreft het percentage marktaandeel waarboven een verbod van persfusie zou moeten gelden. Dit percentage zou zo goed mogelijk onderbouwd moeten zijn. Deze onderbouwing is naar de mening van de minister in de nadere adviezen van de Mediaraad en het Bedrijfsfonds nog niet voldoende aanwezig.

In de tweede plaats doemt de vraag op in hoeverre een persfusieregeling die uitsluitend een absolute grens kent, nog aan haar doel (het handhaven van de pluriformiteit van de pers) beantwoordt en uitvoerbaar is. Persfusies zullen op deze manier niet van geval tot geval kunnen worden beoordeeld.

Een derde vraag is de vraag welke sancties een persfusieregeling zou moeten bevatten.

⁵ Zie publikatie in de Staatscourant van 11 juni 1990, nr 110.

Tenslotte blijft de vraag over met betrekking tot de door het Bedrijfsfonds voorgestelde meldings- en openbaarheidsverplichting. Concreet luiden de vragen die de minister in de adviesaanvraag aan de Sociaal-Economische Raad stelt:

1. Indien de tot stand te brengen persfusieregeling de vorm zou krijgen van uitsluitend een absoluut verbod van persfusies boven een nader te bepalen percentage marktaandeel, boven welk percentage marktaandeel zouden persfusies dan verboden moeten worden, gegeven de bestaande marktsituatie en het doel van de persfusieregeling (het handhaven en bevorderen van een pluriform persbestel)?
2. In hoeverre beantwoordt een persfusieregeling als bedoeld onder 1 aan haar doel (het handhaven van de pluriformiteit) en is zij uitvoerbaar, mede gelet op het feit dat krachtens een dergelijke regeling persfusies niet van geval tot geval kunnen worden beoordeeld?
3. Bestaan er, mede de Europeesrechtelijke aspecten in aanmerking nemend, reële en effectieve mogelijkheden voor een persfusieregeling die niet de sanctie van nietigheid van bepaalde, nader te omschrijven fusies kent, maar fusies van dagbladuitgevers boven een bepaalde omvang anderszins onaantrekkelijk maakt?
4. Zijn de door het Bedrijfsfonds voor de Pers voorgestelde verplichtingen tot openbaarmaking van eigendoms- en zeggenschapsverhoudingen in uitgevers van kranten en tot melding van bepaalde belangen in deze uitgevers, in combinatie met de voorgestelde sanctie, wenselijk en effectief, en zo ja in hoeverre, rekening houdend met de reeds bestaande meldings- en openbaarheidsverplichtingen krachtens het Burgerlijk Wetboek en het Beursreglement en met het wetsvoorstel melding zeggenschap in ter beurse genoteerde vennootschappen?

Tot slot

De minister vroeg de Sociaal-Economische Raad haar binnen drie maanden over de gestelde vragen te adviseren. Op het moment van schrijven van dit jaarverslag was het advies zojuist verschenen. In ons volgende jaarverslag komen wij hierop terug.

5.3. Media en allochtonen

Inleiding

In een advies van de Mediaraad van 21 december 1989 werd de wens uitgesproken dat initiatieven tot de oprichting van persorganen voor allochtonen meer kansen krijgen, mede door (uitbreiding van) financiële overheidssteun. De Raad spreekt daarbij voorkeur uit voor uitbreiding van de wettelijke mogelijkheden van financiële steunverlening voor nieuwe bladen. Daarvoor zou artikel 130 lid 3 van de Mediawet zodanig moeten worden aangepast, dat de daarin vastgelegde mogelijkheid van steun aan nieuwe dagbladen ook van toepassing wordt op bladen met een geringere verschijningsfrequentie dan tenminste zesmaal per week.

Tevens adviseerde de Raad aan de ministers van Binnenlandse Zaken, Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Onderwijs en Wetenschappen en Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, ten laste van de departementale begrotingen middelen te reserveren waaruit nieuwe bladen voor allochtonen kunnen worden gesteund. Met deze middelen zouden financiële voorwaarden geschapen kunnen worden om persorganen in de omstandigheid te brengen dat zij, eenmaal opgericht en als exploitatie op de markt zijnde, in voorkomende gevallen een beroep kunnen doen op financiële steunverlening uit het Bedrijfsfonds voor de Pers.

Per brief van 13 maart 1990 verzocht de minister ons om commentaar op deze aanbeveling van de Mediaraad.

Reactie op advies Mediaraad over media en allochtonen

Op 24 april 1990 antwoordden wij de minister op haar verzoek om commentaar op het advies van de Mediaraad.⁶

Ook wij waren van mening dat er meer steunmogelijkheden voor persorganen voor allochtonen moeten komen. Evenals de Mediaraad adviseerden wij de minister daarom steunverlening aan nieuw op te richten week- of maandbladen mogelijk te maken. In de huidige situatie kunnen wij aanvragen voor steunverlening vaak niet honoreren omdat de Mediawet steunverlening aan nieuwe initiatieven uitsluitend toelaat als het gaat om dagbladen.

Steunverlening aan nieuw op te richten week- en maandbladen zou recht doen aan de dynamiek die aan het functioneren van de pers voor de samenleving eigen is, zo stelden wij in ons advies.

Aangezien voor deze uitbreiding van de werkingssfeer van het Bedrijfsfonds een wetswijziging nodig is, zou voor de korte termijn een andere oplossing moeten worden gezocht voor persorganen voor allochtonen. De door de Mediaraad voorgestelde oplossing waarbij ministeries financiële middelen ter beschikking stellen om persorganen in de omstandigheid te brengen dat zij, eenmaal opgericht, eventueel een beroep kunnen doen op het Bedrijfsfonds, zou ons inziens vereisen dat tussen het Bedrijfsfonds en de betrokken ministeries nauw overleg wordt gevoerd bij subsidiëring van een nieuw blad. Zonder dergelijk overleg bestaat namelijk het gevaar dat, wanneer een eenmaal opgericht blad bij het Bedrijfsfonds komt met een aanvraag, steunverlening niet mogelijk blijkt. Dit gevaar kan voorkomen worden wanneer reeds bij de aanvraag om financiële steun voor de oprichting van een persorgaan voor allochtonen, die aanvraag wordt behandeld en beoordeeld alsof het een aanvraag om financiële steun uit het Bedrijfsfonds betreft. Dit betekent dat daarbij dezelfde criteria en voorwaarden worden gehanteerd als door het Bedrijfsfonds zouden worden toegepast indien artikel 130 lid 3 van de Mediawet ook voor andere persorganen dan dagbladen zou gelden. Aan het slot van deze reactie gaven wij aan ons beschikbaar te houden om in voorkomende gevallen, in afwachting van een wetswijziging, met adviezen terzijde te staan bij het voorbereiden van financiële steunverlening aan nieuwe persorganen voor allochtonen ten laste van andere overheidssectoren.

5.4. Lokale en regionale omroepreclame

Inleiding

Op 3 mei 1990 maakte minister D'Ancona een notitie openbaar over lokale en regionale omroepreclame tijdens een persconferentie op het departement. In een ongevraagd advies van 25 juni 1990 reageerden wij op deze notitie. Zowel de notitie van de minister als onze reactie daarop zullen in deze paragraaf aan bod komen.

Notitie van de minister over lokale en regionale omroepreclame⁷

In het regeerakkoord is bepaald dat reclame op regionale en lokale omroep zal worden toegestaan, mits er rekening wordt gehouden met de positie en de pluriformiteit van de regionale pers. De door de minister op 3 mei 1990 openbaar gemaakte notitie was bedoeld als een eerste invulling van de mediaparaagraaf in het regeerakkoord en als discussiestuk.

De notitie had drie uitgangspunten, te weten:

- er moet een goede publieke omroepvoorziening op lokaal en regionaal niveau in stand blijven;

⁶ Publikatie in de Staatscourant van 8 juni 1990, nr 109.

⁷ Publikatie in de Staatscourant van 4 mei 1990, nr 86.

- gezorgd moet worden dat de pluriformiteit van de lokale en regionale pers behouden blijft;
- er moet een duidelijke afbakening plaatsvinden van het omroepaanbod op lokaal, regionaal en nationaal niveau, met de daarbij behorende bestuurlijke en financiële consequenties.

Op basis van de bovenstaande uitgangspunten kwam de minister in haar notitie tot een aantal voorstellen, waarvan de belangrijkste hier zullen worden samengevat. Het bestaande systeem van publieke lokale en regionale omroep blijft gehandhaafd. Invoering van commerciële omroep op lokaal en regionaal niveau is onwenselijk omdat dit de pluriformiteit en de onafhankelijkheid van het informatie-aanbod zou kunnen schaden. Reclame op lokale en regionale publieke omroep zal echter wel worden toegestaan als aanvullende bron van inkomsten.

Om de positie en de pluriformiteit van de lokale en regionale pers te kunnen behouden, zal er ruimte worden gecreëerd voor verdere samenwerking tussen pers en omroep. De bedoeling is dat partijen hierover tot overeenstemming komen. Lukt dat niet, dan kan de lagere overheid een bemiddelende of in het uiterste geval een regelende rol spelen. Eventueel zou een beroepsprocedureregeling bij het Commissariaat voor de Media mogelijk zijn.

De bestuurlijke en financiële verantwoordelijkheden van de rijksoverheid en de lagere overheden worden duidelijk afgebakend. De gemeentes en provincies zullen de verantwoordelijkheid gaan dragen voor respectievelijk de lokale en de regionale omroep. Er zullen echter wel landelijk geldende programmavoorschriften en regels omtrent reclame en sponsoring komen.

Het omroepaanbod op lokaal, regionaal en nationaal niveau moet aanvullend zijn. Koppeling van lokale omroepen aan een regionale omroep of van regionale omroepen aan een landelijke omroep wordt niet toegestaan.

Aan het slot werd aangekondigd dat de notitie zou worden voorgelegd aan een aantal rechtstreeks betrokken organisaties om hun reactie op de voorstellen te kunnen vernemen. Hoewel het Bedrijfsfonds hierbij niet werd genoemd, besloten wij uit eigen beweging in een advies aan de minister onze reactie op de notitie te geven.

Advies over reclame bij lokale en regionale omroep^a

Op 25 juni 1990 brachten wij de minister advies uit in reactie op haar notitie. Daarin gaven wij onze visie op de toekomst voor de lokale en regionale omroep, uiteraard in verband met het functioneren van de lokale en regionale pers. Aangezien het functioneren van de pers in onze taakstelling een belangrijke plaats inneemt, achtten wij het van belang stil te staan bij de mogelijke gevolgen die op dit gebied voortspruiten uit de beleidslijn die in de notitie van de minister wordt geschetst.

Reclame bij de lokale en de regionale omroep zal naar onze verwachting, gegeven de samenhang tussen de media, leiden tot verschuivingen in de reclamebezetting van de persmedia naar de omroep. Daardoor komt de pers in haar functioneren voor de samenleving steeds verder onder druk te staan. Om deze verschuiving ten nadele van de pers te compenseren, zouden kranten de mogelijkheid moeten krijgen om commercieel mee te doen aan het bedrijven van omroep.

De in de notitie van de minister voorgestane constructie voorziet weliswaar eveneens in ruimte voor samenwerking, waarmee de pers een mogelijkheid verkrijgt vanuit zijn huidige functioneren betrokken te worden bij de lokale en regionale omroep, maar deze constructie stelt tevens beperkingen aan die samenwerking, waardoor het gebruik maken van de mogelijkheid tot participatie weer wordt belemmerd. Zo geeft het in de notitie aangegeven verbod op winst door derden een zodanige beperking op de mogelijkheid tot samenwerking, dat deze, gelet op de ondernemingsgewijze exploitatie van persorganen, nauwelijks uitvoerbaar wordt.

^a Publikatie in de Staatscourant van 27 juni 1990, nr 122.

Naar onze mening zou, in tegenstelling tot de opvatting van de minister, commerciële omroep op lokaal en regionaal niveau daarom ruimte moeten krijgen. Dat zou kunnen gebeuren door de invoering van een duaal bestel, zoals dat ook op landelijk gebied ingevoerd gaat worden. Dit bestel zou onder bepaalde randvoorwaarden kunnen functioneren.

In het kader van het commerciële benutten van omroepmogelijkheden, zouden ook de kabelkranten meer ruimte moeten kunnen krijgen om te kunnen functioneren. Daarvoor zouden zij in de gelegenheid gesteld moeten worden om bewegend beeld en eigen geluid te brengen.

Het langer tegenhouden van commerciële omroep op lokaal en regionaal niveau achtten wij bovendien ongewenst omdat blijkt uit de notitie van de minister dat hiervoor vergaande en veelvuldige regelgeving noodzakelijk zal zijn.

Verder meenden wij dat de keuze tegen invoering van commerciële omroep strijdig is met de opvatting die in steeds bredere kring aanvaard wordt, namelijk dat er voldoende keuze in de markt voor informatie en opinie voorhanden moet zijn en dat gelijke kansen gegeven moeten worden aan uitingsmogelijkheden op die markt (de zogenaamde 'free market place of ideas'). Commerciële omroep kan juist ook voor de pluriformiteit in de lokale en regionale informatievoorziening en opinievorming van belang zijn.

Tenslotte meenden wij dat de lagere overheid niet de meest aangewezen instantie is om in de voorziene bemiddelende rol de belangen van de gedrukte pers mee te wegen. De lagere overheid kan in zekere zin partijdig zijn. In vele gemeentes is zij immers een belangrijke, soms zelfs wezenlijke adverteerder in plaatselijke bladen, of heeft zij bepaalde functionele relaties met plaatselijke media. Het standpunt dat aan de lagere overheden eigen verantwoordelijkheid gegeven moet worden voor het regelen van de verhouding tussen de omroep en de pers en de financiering van de lokale en regionale omroep, staat bovendien op gespannen voet met de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid voor wat betreft de bescherming en bestendigheid van de persverscheidenheid.

Uitgaande van onze taakstelling lag het niet op onze weg om aanbevelingen te doen voor de verdere inrichting van een duaal bestel. Ons advies besloten wij echter met de mededeling dat wij ons niettemin beschikbaar houden om mee te denken met degenen die ervoor in aanmerking komen zo'n duaal bestel uit te werken.

Ten slotte

Aan het slot van haar notitie kondigde de minister aan dat het de bedoeling was om in 1991 een wetsvoorstel voor lokale en regionale omroep in het parlement te behandelen. In ons volgende jaarverslag zullen wij nog op dit onderwerp terugkomen.

5.5. Landelijke commerciële omroep

Inleiding

In ons vorige jaarverslag behandelden wij de schets van een wetsvoorstel voor landelijke commerciële omroep die ons per brief van 26 oktober 1989 werd voorgelegd met het verzoek op korte termijn commentaar te geven. In ons advies van 20 november 1989 reageerden wij op dit verzoek.⁹ Dit advies werd eveneens in ons jaarverslag over 1989 reeds behandeld.

Op 17 mei 1990 zond de minister ons ter informatie het voorstel tot wijziging van bepalingen van de Mediawet, dat zij met het oog op de invoering van landelijke commerciële omroep aan de Tweede Kamer had gezonden. In dat voorstel komt niet

⁹ Advies over de schets van het wetsvoorstel commerciële omroep d.d. 20 november 1989, gepubliceerd in de Nederlandse Staatscourant van 23 november 1989, nr 229. Ook opgenomen in de bundel Adviezen 1989, Rapporten van het Bedrijfsfonds voor de Pers, Den Haag, juni 1990, R2.

alleen de positie van de pers aan de orde, maar worden ook andere zaken aangekaart die van belang zijn voor de taakuitoefening van het Bedrijfsfonds voor de Pers. Uitgaande van onze taak op het gebied van het functioneren van de pers, zagen wij in dit wetsvoorstel aanleiding uit eigener beweging een aantal overwegingen en aanbevelingen met betrekking tot het wetsvoorstel aan de minister aan te bieden. Dit deden wij door middel van ons advies van 10 juli 1990.¹⁰ Zowel het wetsvoorstel van de minister, als onze reactie daarop zullen in deze paragraaf aan de orde komen.

Wetsvoorstel landelijke commerciële omroep

Met het wetsvoorstel van 17 mei 1990 worden een aantal fundamentele veranderingen op het gebied van het mediabeleid beoogd.

In de eerste plaats zal met de introductie van Nederlandse commerciële omroep een einde komen aan het STER-monopolie op reclame-uitzendingen via de radio en de televisie.

Ook nieuw is dat de uitgevers de gelegenheid krijgen mee te doen aan het bedrijven van commerciële omroep. Hieraan wordt echter wel een grens gesteld, door middel van een zogenaamde cross-ownership-regeling. Deze regeling houdt in dat een onderneming die een aandeel van minder dan 25% heeft op de Nederlandse dagbladenmarkt, onbepaald kan deelnemen in commerciële omroep. Uitgevers die echter een marktaandeel hebben van 25% of meer, kunnen slechts samen met een of meer anderen – al dan niet collega-uitgevers – commerciële omroep bedrijven. Deze laatstgenoemde uitgevers kunnen dan slechts voor ten hoogste 50% deelnemen in de commerciële omroep.

De Memorie van Toelichting bij het wetsvoorstel stelt dat de cross-ownership-regeling past in het kader van het plan om ook te komen tot een persfusieregeling. Gezien de inmiddels uitgebrachte adviezen voor een persfusieregeling, zal een dergelijke regeling ook naar alle waarschijnlijkheid als uitgangspunt hebben het aandeel dat een onderneming heeft op de dagbladenmarkt.

Aangezien de uitgevers nu toegang zullen krijgen tot de commerciële omroep, zal aan de schaderegeling van artikel 133 Mediawet een einde komen, zo blijkt uit de Memorie van Toelichting. Artikel 133 voorzag in uitkeringen aan uitgevers uit de meeropbrengsten van de STER. Deze uitkeringen waren bedoeld ter compensatie van het verlies aan advertentie-opbrengsten dat de uitgevers zouden lijden doordat de STER het reclame-monopolie bezat en bovendien steeds meer zendtijd kreeg.

Aan deze passage in de Memorie van Toelichting over het afschaffen van artikel 133 is toegevoegd de mededeling dat de bevordering van pluriformiteit op persgebied, in de vorm van de werkzaamheden van het Bedrijfsfonds, een belangrijk onderdeel van het mediabeleid blijft. Het Bedrijfsfonds zal daarbij zijn huidige taak behouden, maar over de precieze werkingssfeer, alsmede over het daarvoor meest geschikte instrumentarium zal in een later stadium worden besloten. In ieder geval zullen alle uitgevers, of ze nu commerciële omroep bedrijven of niet, een beroep kunnen doen op het Bedrijfsfonds. Dat geldt dus ook voor uitgevers die vrijwillig afzien van deelneming in commerciële omroep en daarmee kiezen voor onvermengde instandhouding van de pers, aldus de Memorie van Toelichting.

Het laatste punt uit het wetsvoorstel dat van belang is voor het Bedrijfsfonds betreft het feit dat de financieringsstructuur van het fonds zal worden herzien.

Volgens de huidige Mediawet worden de kosten van het Bedrijfsfonds gefinancierd uit de bedragen die de STER aan netto-inkomsten aan de minister beschikbaar stelt en uit andere beschikbare middelen. In artikel 128 van de Mediawet is vastgelegd, dat de minister jaarlijks bepaalt of bedragen aan het Bedrijfsfonds ter beschikking gesteld zullen worden ten behoeve van financiële steunverlening aan de pers.

¹⁰ De in de brief vervatte reactie is gepubliceerd in de serie 'Rapporten van het Bedrijfsfonds voor de Pers' Adviezen 1990, R4.

Ingevolge het nieuwe wetsontwerp zal geregeld worden dat publieke en commerciële omroepen gelijkelijk uit de reclame-inkomsten een bedrag gaan betalen aan de minister van WVC voor de financiële voeding van het Bedrijfsfonds. De minister stelt op grond van het nieuwe artikel 128 de hoogte van de verplichte afdracht van het totaal van de reclame-inkomsten aan het Bedrijfsfonds vast, binnen de ruimte van een in de wet vastgelegd maximum van 4%. Bij de bepaling van de hoogte van de afdracht zal rekening worden gehouden met de middelen die het Bedrijfsfonds reeds in kas heeft. Dit betekent dat het in artikel 128 van de Mediawet genoemde percentage ook nul kan zijn.

Reactie op het wetsontwerp

In onze brief van 10 juli 1990 aan de minister gaven wij onze reactie op het wetsvoorstel in de vorm van een aantal overwegingen en aanbevelingen. Wij stelden dat het voor het democratisch functioneren van de samenleving niet alleen essentieel is dat informatie en opinie openbaar zijn, maar ook dat openbaar is wie dergelijke uitingen produceren en aanbieden. Daartoe zouden eigendoms- en zeggenschapsverhoudingen en belangen op het gebied van de media openbaar moeten zijn. Wij pleitten reeds eerder voor een dergelijke openbaarheidsverplichting voor de pers in het kader van onze adviezen met betrekking tot een persfusieregeling. Een openbaarheidsverplichting achtten wij gerechtvaardigd en onmisbaar vanwege de functies van de media voor onze samenleving. Naar onze mening is het namelijk gewenst dat de eigendoms- en zeggenschapsverhoudingen van en financieel-economische belangen in de 'openbaarmakers' openbaar zijn.

In het wetsvoorstel voor de invoering van landelijke commerciële omroep werd onzes inziens een openbaarheid van eigendoms- en zeggenschapsverhoudingen en belangen van met name de commerciële omroep onvoldoende gewaarborgd. De eisen waaraan een commerciële omroepinstelling volgens het wetsvoorstel moet voldoen, garanderen een dergelijke openbaarheid in ieder geval niet. Wij adviseerden daarom in de wet te regelen dat commerciële omroepen jaarlijks een overzicht geven van de eigendoms- en zeggenschapsverhoudingen en belangen. In de wet zou verder aangegeven moeten worden, welke bijzonderheden daarbij in elk geval vermeld moeten worden.

Met de conclusie in de Memorie van Toelichting dat de werking van artikel 133 als instrument voor het rechtstreeks uitkeren van schadecompensatie voor gederfde reclame-opbrengsten moet worden beëindigd, omdat de bestaansgrond aan deze regeling is ontvallen, stemden wij in. Reeds eerder gaven wij aan dat naar onze opvatting voor de genoemde schaderegeling voorshands een empirische onderbouwing ontbreekt. Uit onderzoek dat in onze opdracht is verricht naar de concurrentieverhoudingen op de reclamemarkt in ons land, concludeerden wij namelijk dat het nog steeds niet mogelijk is de effecten van omroepreclame voor de pers op wetenschappelijk verantwoorde wijze aan te tonen.

Ten aanzien van de opmerking in de Memorie van Toelichting dat alle uitgevers, of zij nu commerciële omroep bedrijven of niet, een beroep kunnen doen op het Bedrijfsfonds, merkten wij het volgende op. Wij namen aan dat in deze passage de uitgevers bedoeld zijn die persorganen uitgeven die voldoen aan de werkingssfeer van het Bedrijfsfonds. Wij merkten op dat voor de regeling van artikel 133 ook uitgevers in aanmerking zijn gekomen die persorganen uitgeven die buiten de huidige werkingssfeer van het Bedrijfsfonds vallen.

Bij de nieuwe wijze van financiering van het Bedrijfsfonds zoals geschetst in de Memorie van Toelichting, plaatsten wij tenslotte een aantal kanttekeningen in onze brief.

Informatie en opinie worden via de media in de samenleving vaak gepresenteerd samen met reclame. Dit gebeurt meestal met verschillende kosten en mede daardoor tegen verschillende prijzen. Daardoor kunnen uiteenlopende aanbodsposities ontstaan. Naarmate die ongelijkheid bestaat, wordt de afzet van informatie en opinie meer bepaald door prijsverschillen of door verschillen in de presentatie, dan door de inhoud ervan.

Het ontstaan en uitbreiden van dergelijke ongelijke posities wordt onder andere beïnvloed door de toename van commercie in de media en dus ook in de omroep. Uitgaande van het belang van de media voor het functioneren van de democratie, kan het dan noodzakelijk worden dat de overheid voorwaarden schept, om eventuele nadelige effecten van het verschil in aanbodposities op te vangen dan wel tegen te gaan.

Een wezenlijke voorwaarde om de bevordering van de pluriformiteit op persgebied in de vorm van de werkzaamheden van het Bedrijfsfonds voor de Pers te kunnen blijven handhaven, is dat het fonds over voldoende financiële middelen zal kunnen blijven beschikken waaruit de steun aan de pers kan worden voldaan. Uitgaande van deze zorgplicht van de overheid voor de media zijn er twee alternatieve wegen van financiering van het Bedrijfsfonds denkbaar. De eerste weg, die van financiering uit de algemene overheidsmiddelen, is op grond van de meer algemene zorgplicht van de overheid te verdedigen. Aan deze weg blijven wij om deze reden de voorkeur geven, zo stelden wij in ons advies.

De andere weg is die van financiering door middel van het bestemmen van een vast deel van de opbrengsten van omroepreclame voor het Bedrijfsfonds. Een volledige financiering uit de opbrengsten van omroepreclame wekt echter ten onrechte de indruk dat gevolgen voor de persverscheidenheid uitsluitend voortvloeien uit de groei van omroepreclame. Gevolgen voor de persverscheidenheid kunnen evenwel ook uit andere ontwikkelingen in de samenleving voortvloeien, zoals uit technische en economische ontwikkelingen. Een motivering om toch op deze wijze de financiering van het fonds te regelen, zou gevonden kunnen worden in de verwachting dat de concurrentieverhoudingen tussen omroep en pers en tussen persorganen onderling zich zullen verscherpen, als gevolg van de toename van omroepreclame die veroorzaakt zal worden door de invoering van commerciële omroep.

Voor wat betreft de bepaling van het percentage dat uit de reclame-inkomsten van de publieke en de commerciële omroepen gereserveerd wordt voor de financiering van het Bedrijfsfonds, adviseerden wij de minister, tot besluit van onze brief, om daarover periodiek met ons te overleggen. In dergelijk overleg zou aan de orde moeten komen wat de financieringsbehoefte van het Bedrijfsfonds is, gezien de te verwachten ontwikkelingen in de perswereld en de beschikbare middelen van het Bedrijfsfonds.

Tot slot

In de komende maanden zal het wetsontwerp behandeld worden in het Parlement. In ons volgende jaarverslag zullen wij hiervan verslag doen, alsmede van eventuele verdere ontwikkelingen en nadere invullingen voor wat betreft het functioneren van het Bedrijfsfonds voor de Pers in de toekomst. Dit zal voornamelijk de financiering van het Bedrijfsfonds en zijn werkingssfeer betreffen.

5.6. Werkingssfeer Bedrijfsfonds voor de Pers

Inleiding

In het verslagjaar zijn binnen ons bestuur twee aspecten van de werkingssfeer aan de orde geweest.

Het eerste aspect betreft een eventuele uitbreiding van de werkingssfeer naar nieuwe week- en maandbladen. Op grond van de huidige wettekst is steunverlening aan nieuwe persorganen alleen mogelijk wanneer het gaat om nieuwe dagbladen. In ons advies van 13 september 1990 pleitten wij voor een uitbreiding van de werkingssfeer tot nieuwe bladen die tenminste eenmaal per maand zullen verschijnen.¹¹ Dit advies zal in deze paragraaf worden behandeld.

¹¹ Publikatie in de Staatscourant van 19 september 1990, nr 182.

Het tweede aspect, dat met het vorige samenhangt, betreft een door de Nederlandse Organisatie van Tijdschriftuitgevers (NOTU) aangedragen verbreding van de werkingssfeer. In een brief aan de minister van 23 februari 1990 liet de NOTU weten bezwaar te hebben tegen een uitbreiding van de werkingssfeer tot nieuwe bladen, zoals het Bedrijfsfonds die voorstelde. De NOTU meent dat als een dergelijke uitbreiding gerealiseerd zou worden, de tijdschriftsector in zijn totaliteit bij die uitbreiding betrokken zou moeten worden. De minister vroeg ons een reactie of advies te geven over deze kwestie, waarna wij lieten weten hierover eerst overleg met de NOTU te willen voeren, alvorens een standpunt in te nemen. In juni 1990 vond dit overleg met een delegatie van het NOTU-bestuur plaats, waarbij de NOTU ons toezegde in een brief aan het Bedrijfsfonds het standpunt van de tijdschriftuitgevers nader te motiveren. Deze brief ontvingen wij in de laatste dagen van het verslagjaar. Naar aanleiding van deze brief en de daaropvolgende beraadslagingen in het bestuur zal spoedig een reactie dan wel een advies aan de minister worden gegeven.

Advies Uitbreiding van de mogelijkheden van steun voor nieuwe bladen

In ons advies van 13 september 1990 aan de minister hebben wij het advies gegeven om naast de huidige mogelijkheid tot steunverlening aan nieuwe dagbladen, ook steunverlening aan nieuwe week- en maandbladinitiatieven mogelijk te maken. Nieuwe bladen zouden naar onze mening echter alleen voor steun in aanmerking moeten kunnen komen, voor zover zij binnen de wettelijk omschreven werkingssfeer van het Bedrijfsfonds vallen.

Wij meenden dat de invoering van steunmogelijkheden voor nieuwe week- en maandbladen van groot belang kan zijn, aangezien beperking van de mogelijkheid van steun tot bestaande bladen het gevaar in zich draagt dat van het Bedrijfsfonds alleen een conserverende werking uitgaat. In een dynamische samenleving behoort het overheidsbeleid, naast conservering, ook gericht te zijn op het stimuleren van nieuwe ontwikkelingen in het perslandschap.

Verder overwogen wij in ons advies dat steunverlening aan nieuwe dagbladen niet blijkt te werken als reële mogelijkheid. De meeste nieuwe dagbladen ontstaan uit nieuws- of (andere) weekbladen. Aanloopkosten voor nieuw op te richten dagbladen zijn relatief hoog, waardoor dergelijke initiatieven geen kans van slagen hebben. Voor nieuwe week- en maandbladen zijn de kansen om van de grond te komen over het algemeen echter veel groter, omdat de aanloopkosten lager zijn. De mogelijkheid tot financiële steun aan week- en maandbladen zou kansrijke initiatieven in het moeilijke begin van dergelijke bladen kunnen helpen op gang te komen.

In ons advies verwezen wij ook naar ons advies Media en allochtonen van 24 maart 1990, waarin wij tot eenzelfde conclusie kwamen.¹²

Er bestaat nog een andere, eveneens in ons advies genoemde, mogelijkheid om meer mogelijkheden te bieden voor nieuwe persorganen om tot de markt toe te treden. Tot dusver voorziet het beleid alleen in de mogelijkheid om kredieten te verlenen aan nieuwe dagbladen. Het verlenen van bijdragen à fonds perdu zou in bepaalde gevallen echter doelmatig kunnen zijn, bijvoorbeeld wanneer projecten worden gesteund van kleinschalige bladen die een krediet in latere jaren als molensteen met zich mee blijven dragen.

Tot besluit van ons advies gaven wij aan op welke wijze de wettekst naar onze mening aanpassing behoeft om de aangegeven wijzigingen formeel vast te leggen.

¹² Zie voor dit advies paragraaf 5.3.

5.7. Perssteun en EG-recht

In het verslagjaar hebben wij ons georiënteerd op de gevolgen van de naderende éénwording van de Europese markt voor de perssteun in Nederland.

In april van 1990 meldde het ministerie van WVC de steunverleningsregelingen, op basis waarvan het Bedrijfsfonds functioneert, aan bij de Commissie van de Europese Gemeenschappen. Dit gebeurde in het kader van de toekomstige verandering in de wijze van financiering van het Bedrijfsfonds zoals die voorzien is in het wetsontwerp Landelijke commerciële omroep.¹³ Een dergelijke aanmelding van overheidssteun is vereist op grond van bepalingen in het EG-verdrag.

Per brief van 28 juni 1990 ontving het ministerie het bericht dat de Commissie het gewijzigde systeem van perssteun en de financiering ervan aan een onderzoek heeft onderworpen en dat zij besloten heeft daartegen geen bezwaar aan te tekenen.

Op grond van het bericht van de Commissie dat de Nederlandse perssteun is toegestaan, besloten wij dat er voor ons vooralsnog geen aanleiding bestaat naar buiten toe nader in te gaan op deze materie. Wij zullen de ontwikkelingen op dit gebied echter nauwlettend blijven volgen.

¹³ Zie voor dit wetsontwerp paragraaf 5.5.

Hoofdstuk 6. Financiële middelen

6.1. Inleiding

Voordat in dit hoofdstuk de jaarrekening van ons fonds over 1990 wordt gepresenteerd, geven wij eerst een overzicht van de bronnen van de financiële middelen van ons fonds en de wijze waarop wij over deze middelen beschikken.

Herkomst financiële middelen

De financiële middelen van het Bedrijfsfonds voor de Pers zijn oorspronkelijk afkomstig uit de opbrengsten van de etherreclame. De eerste middelen verkregen wij in de vorm van dotaties in het kader van de etherreclame compensatie-uitkeringen die de pers ter beschikking werden gesteld in de periode 1967 tot en met 1973.

Daarnaast ontvingen wij middelen uit de opbrengsten van een tijdelijke opslag van 5% op de tarieven van de etherreclame gedurende de jaren 1973 tot en met 1976.

In verband met de Compensatieregeling voor Dagbladen werden in de jaren 1983, 1985 en 1987 dotaties gedaan. In 1988 ontvingen wij eveneens een dotatie ten behoeve van de uitvoering van de in de vorige zin genoemde regeling, maar nu op grond van de op 1 januari van dat jaar in werking getreden Mediawet. Deze voor de Compensatieregeling ter beschikking gestelde middelen zijn, evenals voorheen, afkomstig uit de opbrengsten van de etherreclame.

Bij het afsluiten van dit jaarverslag was de behandeling van het voorstel van de minister van WVC tot wijziging van de Mediawet in de Tweede Kamer aanstaande. Dit voorstel beoogt landelijke commerciële omroep mogelijk te maken. In dit voorstel is bovendien een wijziging van de mogelijkheden tot financiële voeding van het Bedrijfsfonds voorzien. Voorgesteld wordt namelijk, dat de minister van WVC zal bepalen welk percentage van de inkomsten uit reclameboodschappen van de Stichting Etherreclame en van de inkomsten van de commerciële omroepinstellingen, die op grond van de wet toestemming hebben verkregen, jaarlijks wordt uitgekeerd ten behoeve van ons fonds. Het percentage zal, volgens het wijzigingsvoorstel, niet hoger dan 4% zijn.

In een bij de afsluiting van dit jaarverslag zojuist uitgebrachte aanbeveling, adviseerden wij de minister van WVC desgevraagd, dit percentage voor 1991 ten behoeve van de uitvoering van de ons bij wet toegewezen taken vast te stellen op 3%.

Naast de bovengenoemde dotaties hebben wij ook inkomsten uit rentebaten. Deze rentebaten worden voornamelijk ontvangen uit beleggingen en voor een klein deel uit kredieten, die wij in het kader van onze taken op het gebied van de individuele steunverlening kunnen verstrekken.

Financieel beheer

Als zelfstandig bestuurslichaam voert het Bedrijfsfonds zelfstandig het beheer over de financiële middelen, de uitgaven en de beleggingen, etc. Over de wijze waarop wij ons gedurende het verslagjaar van deze taak hebben gekweten, geven wij nadere gegevens in de hierna volgende balans, de staat van baten en lasten en de toelichting op beide. Ter vergelijking zijn de cijfers over 1989 bijgevoegd.

Op grond van de Mediawet behoeven onze jaarlijkse begroting en onze jaarrekening goedkeuring van de minister van WVC.

Voor onze jaarrekening over 1989 en onze begroting voor 1991 hebben wij inmiddels deze ministeriële goedkeuring ontvangen. De jaarrekening over 1990 is inmiddels ter goedkeuring aan de minister van WVC voorgelegd.

Nationale Investeringsbank (NIB)

De NIB fungeert reeds lang als intermediair bij de financiële steunverlening door het fonds wanneer aan afzonderlijke persorganen kredieten worden verstrekt. De bank stelt in overleg met ons kredietoffertes op, waarin de vorm en de voorwaarden van de financiële steunverlening zijn vastgelegd. De hieruit voortvloeiende kredietovereenkomst wordt dan ook tussen de desbetreffende persorganen en de NIB namens ons

afgesloten. De bank beheert voor ons de verstrekte kredieten, administreert de ontvangsten van aflossingen en rentebedragen, controleert als eerste of kredietvoorwaarden worden nageleefd en signaleert een eventueel in gebreke blijven van kredietnemers in dit opzicht. Met betrekking tot deze zaken voeren wij regelmatig overleg met de NIB.

Tevens stelt de bank in bepaalde gevallen en op ons verzoek een financieel-economisch onderzoek in bij persorganen, die bij ons een aanvraag om financiële steun hebben ingediend. Voor een dergelijk onderzoek kunnen wij ons echter ook tot andere deskundigen wenden.

6.2. Jaarrekening

Balans per 31 december 1990

	<u>31 december 1990</u>		<u>31 december 1989</u>	
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Inrichting en inventaris		P.M.		P.M.
Belegde middelen				
Leningen u/g	53.800.000		53.800.000	
Deposito's	<u>6.900.000</u>		<u>19.200.000</u>	
		60.700.000		73.000.000
Vorderingen				
Uitstaande kredieten	2.996.377		2.800.252	
Te vorderen interest	2.770.460		3.016.266	
Waarborgsom	17.790		17.790	
Vooruitbetaalde en te ontvangen bedragen	<u>38.915</u>		<u>1.000</u>	
		5.823.542		5.835.308
Liquide middelen				
Banken	60.439		119.092	
Kas	<u>345</u>		<u>298</u>	
		<u>60.784</u>		<u>119.390</u>
		<u>66.584.326</u>		<u>78.954.698</u>

	<u>31 december 1990</u>		<u>31 december 1989</u>	
	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>	<i>f</i>
Vermogen				
Vermogen begin boekjaar	47.763.421		61.107.392	
Nadelig saldo boekjaar	<u>(11.944.649)</u>		<u>(13.343.971)</u>	
		35.818.772		47.763.421
Voorzieningen				
Voorziening uitvoering Compensatieregeling voor Dagbladen		15.000.000		29.790.000
Kortlopende schulden				
Overige schulden en overlopende passiva		<u>15.765.554</u>		<u>1.401.277</u>
		<u>66.584.326</u>		<u>78.954.698</u>

Staat van baten en lasten over 1990

	1990		1989	
	f	f	f	f
Baten				
Interestbaten minus -lasten				
Leningen	3.524.400		3.515.600	
Deposito's	1.419.869		1.462.526	
Uitstaande kredieten	27.106		45.458	
Overige	<u>606</u>		<u>3.006</u>	
		4.971.981		5.026.590
Lasten				
Steunverlening persorganen				
Compensatieregeling voor Dagbladen:				
– Uitkeringen inzake Compensatieregeling voor Dagbladen 1985, 1986 en 1989	30.575.250		4.243.552	
Af: Onttrekking Voorziening uitvoering Compensatieregeling voor Dagbladen	<u>30.575.250</u>		<u>4.243.552</u>	
	–		–	
– Dotatie Voorziening uitvoering Compensatieregeling voor Dagbladen 1990 resp. 1989	15.000.000		15.000.000	
– Aanvullende dotatie voorziening uitvoering Compensatieregeling voor Dagbladen 1985	785.250		–	
Individuele steunverlening	100.000		994.333	
Afboeking van uitstaande kredieten i.v.m. voorgenomen kwijtschelding	–		1.110.738	
Vorbereidings- en uitvoeringskosten	212.626		355.842	
Onderzoekskosten	<u>66.147</u>		<u>206.468</u>	
		16.164.023		17.667.381
Apparaatskosten				
Bestuurskosten	119.235		119.493	
Personeelskosten	299.108		287.240	
Bureaunkosten	168.166		189.040	
Algemene kosten	<u>166.098</u>		<u>107.407</u>	
		752.607		703.180
Nadelig saldo		<u>(11.944.649)</u>		<u>(13.343.971)</u>

Toelichting behorende tot de jaarrekening 1990

Algemeen

Het Bedrijfsfonds voor de Pers is ingesteld op grond van artikel 123 Mediawet welke is ingegaan op 1 januari 1988. Het Fonds heeft rechtspersoonlijkheid. In artikel 149 is geregeld dat de Stichting het Bedrijfsfonds voor de Pers is ontbonden en dat de rechten en verplichtingen van de Stichting op 1 januari 1988 zijn overgegaan op het Bedrijfsfonds voor de Pers.

Doelstelling van het Bedrijfsfonds voor de Pers is het bevorderen van de pluriformiteit van de pers voor zover die van belang is voor de informatie en opinievorming. Taken van het Bedrijfsfonds zijn onder andere het verlenen van financiële steun ten behoeve van persorganen, het verrichten van onderzoek met betrekking tot het functioneren van de pers en het desgevraagd of uit eigen beweging ter zake adviseren van de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur.

Zoals blijkt uit de toelichting onder het hoofd steunverlening persorganen zijn de door het bestuur toegekende uitkeringen van in totaal f 15.000.000 met betrekking tot de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1989 in februari 1991 betaalbaar gesteld. Ter financiering van deze uitkeringen is in februari 1991 in aanvulling op de beschikbare liquide middelen van ca. f 9.000.000 bij Hollandsche Koopmansbank N.V. een lening opgenomen van f 5.000.000. Deze lening is aflosbaar op 26 maart 1991 en heeft een rente van 8,98%. Voorts is bij dezelfde bank een daggeldlening van f 1.000.000 opgenomen.

In de genoemde beschikbare middelen zijn begrepen de op 3 januari 1991 vervallen deposito's van totaal f 6.900.000 alsmede vervallen interest van ca. f 2.600.000, welke op 2 januari 1991 is ontvangen.

De overige middelen van het Fonds zijn grotendeels op middellange tot lange termijn belegd (zie de toelichting onder het hoofd leningen u/g).

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De activa en passiva zijn opgenomen voor de nominale waarde tenzij anders is vermeld. Ten laste van de staat van baten en lasten worden voorzieningen gevormd voor te verrichten uitkeringen met betrekking tot de uitvoering van de Compensatieregeling voor Dagbladen. Voor de ten laste van het boekjaar gebrachte uitkeringen wordt een overeenkomstig bedrag onttrokken aan de voorziening.

Uitkeringen aan persorganen uit hoofde van de steunverlening, die niet het karakter hebben van een kredietverlening, worden als last verantwoord in het verslagjaar waarin door het bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers een besluit tot uitkering is genomen.

Op grond van de Mediawet kan individuele financiële steunverlening in de vorm van kredieten en kredietfaciliteiten aan persorganen onder andere plaatsvinden, indien de continuïteit van een persorgaan in gevaar is en de noodzakelijke steun niet op andere wijze kan worden verkregen. Voor de risico's welke hieruit voortvloeien zijn geen specifieke voorzieningen getroffen, gegeven de omvang van het eigen vermogen van het Fonds. Bij kwijtschelding van verleende kredieten wordt overgegaan tot afboeking daarvan ten laste van de staat van baten en lasten onder het hoofd "Afboeking van uitstaande kredieten in verband met voorgenomen kwijtschelding".

Bij de kredietverlening aan persorganen is in het algemeen overeengekomen dat er in principe rente over het verstrekte krediet moet worden voldaan. In sommige gevallen wordt gelijktijdig bepaald dat indien overigens aan de voorwaarden van het krediet wordt voldaan, de rente geheel of gedeeltelijk zal worden kwijtgescholden. Om deze

reden worden rentebaten uit dezen hoofde eerst na ontvangst in de jaarrekening verwerkt.

De overige lasten alsmede de interestbaten uit belegde middelen en liquide middelen worden verantwoord in het verslagjaar waarop ze betrekking hebben.

Balans per 31 december 1990

Inrichting en inventaris

Aanschaffingen worden in het jaar van aanschaf volledig afgeschreven.
In 1990 is in verband hiermee f 16.224 (1989: f 19.665) als kosten verantwoord onder bureaunkosten.

Belegde middelen

Leningen u/g

Dit betreft de volgende verstrekte onderhandse geldleningen:	31-12-1990 f	31-12-1989 f
– 6,4% Coöperatieve Vereniging Friesland Bank, looptijd 1 december 1988 tot 1 december 1993	5.000.000	5.000.000
– 6,3% Westland/Utrecht Hypotheekbank N.V., looptijd 8 december 1988 tot 8 december 1993	8.800.000	8.800.000
– 6,625% Staat der Nederlanden, looptijd 2 januari 1989 tot 2 januari 2002	<u>40.000.000</u>	<u>40.000.000</u>
	<u>53.800.000</u>	<u>53.800.000</u>

Deposito's

De specificatie luidt als volgt:

– Hollandse Koopmansbank N.V., deposito à 9% vervallend op 3 januari 1991	6.000.000
– Van der Hoop Effektenbank N.V., deposito à 9,25% vervallend op 3 januari 1991	<u>900.000</u>
	<u>6.900.000</u>

VORDERINGEN

Uitstaande kredieten

Stand per 1 januari 1990	2.800.252
Af: ontvangen aflossingen:	
Avondbladen Combinatie Rotterdam C.V. ten behoeve van Het Vrije Volk	100.000
– Heusden Pers B.V. ten behoeve van Nieuwsblad de Gecombineerde	75.000
Stichting Bepenak ten behoeve van De Waarheid	9.656
– B.V. Haagse Post ten behoeve van Haagse Post	<u>19.219</u>
	<u>203.875</u>
Transporteren	2.596.377

Transport		2.596.377
Bij: verstrekte nieuwe kredieten:		
– Tory Media International B.V. ten behoeve van Weekkrant Suriname	150.000	
– Stichting Nieuwe Bêta ten behoeve van Nieuwe Bêta	<u>250.000</u>	<u>400.000</u>
Stand per 31 december 1990		<u><u>2.996.377</u></u>

De specificatie van het saldo uitstaande kredieten luidt:	31-12-1990 f	31-12-1989 f
– B.V. Haagse Post ten behoeve van Haagse Post	1.080.781	1.100.000
– Stichting Katholiek Nieuwsblad ten behoeve van Katholiek Nieuwsblad	650.000	650.000
– Stichting Bepenak ten behoeve van De Waarheid	350.596	360.252
– N.V. Weekblad "De Groene Amsterdammer" ten behoeve van De Groene Amsterdammer	465.000	465.000
– Avondbladen Combinatie Rotterdam C.V. ten behoeve van Het Vrije Volk	–	100.000
– Heusden Pers B.V. ten behoeve van Nieuwsblad De Gecombineerde	50.000	125.000
– Tory Media International B.V. ten behoeve van Weekkrant Suriname	150.000	–
– Stichting Nieuwe Bêta te behoeve van Nieuwe Bêta	<u>250.000</u>	<u>–</u>
	<u><u>2.996.377</u></u>	<u><u>2.800.252</u></u>

Met betrekking tot een aantal uitstaande kredieten wordt niet volledig aan de kredietvoorwaarden voldaan. Met name geldt dit ten aanzien van de met kredietnemers overeengekomen aflossingen, waarbij achterstanden zijn ontstaan. Door het bestuur van het Bedrijfsfonds worden in dit verband de noodzakelijk geachte activiteiten ontwikkeld.

Verwezen wordt naar de informatie over de kredietverlening, welke is opgenomen onder het hoofd Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling, waarbij onder andere is uiteengezet, dat voor de uitstaande kredieten, gegeven de omvang van het eigen vermogen van het Fonds, geen specifieke voorzieningen zijn getroffen.

Te vorderen interest	31-12-1990 f	31-12-1989 f
Leningen u/g	2.703.287	2.703.287
Deposito's	46.163	308.502
Kredieten	20.425	4.323
Overige	<u>585</u>	<u>154</u>
	<u><u>2.770.460</u></u>	<u><u>3.016.266</u></u>

LIQUIDE MIDDELEN

	1990	1989
	f	f

Banken

Betreft ter vrije beschikking staande gelden op rekening-courant bij de volgende banken:

Kas-Associatie N.V.	46.801	37.451
Postbank N.V.	12.976	15.713
Amro Bank N.V.	<u>662</u>	<u>65.928</u>
	<u>60.439</u>	<u>119.092</u>

VERMOGEN

Het verloop van het vermogen is als volgt:

Stand per 1 januari	47.763.421	61.107.392
Nadelig saldo boekjaar	<u>(11.944.649)</u>	<u>(13.343.971)</u>
Stand per 31 december	<u>35.818.772</u>	<u>47.763.421</u>

VOORZIENINGEN

Betreft de voorzieningen voor de te verrichten uitkeringen met betrekking tot de uitvoering van de Compensatieregeling voor Dagbladen over de jaren 1985, 1986, 1989 en 1990.

Gedurende het boekjaar worden de voor de uitvoering van de regelingen begrote bedragen ten laste van de staat van baten en lasten gedoteerd aan de voorziening. Onttrekkingen aan de voorziening vinden plaats bij door het bestuur van het Bedrijfsfonds genomen besluiten tot uitkering aan dagbladen.

De specificatie van de voorzieningen luidt als volgt:

Voorziening uitvoering Compensatieregeling voor Dagbladen 1985

Stand per 1 januari 1990	f	—
Bij: dotatie		785.250
Af: onttrekking uit hoofde van in 1990 verstrekte slotuitkering	(	<u>785.250)</u>
Stand per 31 december 1990 (transporteren)	f	-----

Voorziening uitvoering Compensatieregeling voor Dagbladen 1986

Stand per 1 januari 1990	f	14.790.000
Af: onttrekking uit hoofde van in 1990 verstrekte voorschotten en slotuitkeringen		<u>14.790.000</u>
Stand per 31 december 1990	f	-----

Voorziening uitvoering Compensatieregeling voor Dagbladen 1989

Stand per 1 januari 1990	f	15.000.000
Af: onttrekking i.v.m. vaststelling van uitkeringen over 1989		<u>15.000.000</u>
Stand per 31 december 1990	f	-----

Voorziening uitvoering Compensatieregeling voor Dagbladen 1990

Stand per 1 januari 1990	f	—
Bij: dotatie		<u>15.000.000</u>
Stand per 31 december 1990	f	<u>15.000.000</u>
Totaal voorzieningen per 31 december 1990	f	<u>15.000.000</u>

KORTLOPENDE SCHULDEN

	31-12-1990 f	31-12-1989 f
Overige schulden en overlopende passiva		
Uitkeringen uit hoofde van Compensatieregeling voor Dagbladen over 1989	15.000.000	—
Uitkeringen uit hoofde van individuele steunverlening	200.000	361.000
Vorbereidings- en uitvoeringskosten inzake Compensatieregeling voor Dagbladen 1986, 1989 en 1990	296.897	586.710
Salarissen en sociale lasten	62.015	88.390
Onderzoekskosten	69.500	254.296
Overige	<u>137.142</u>	<u>110.881</u>
	<u>15.765.554</u>	<u>1.401.277</u>

NIET UIT DE BALANS BLIJKENDE VERPLICHTINGEN

Per 31 december 1990 bestaan er niet in de balans opgenomen verplichtingen van f 120.000 in verband met een in 1990 toegezegde kredietverlening.

STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 1990

STEUNVERLENING PERSORGANEN

Compensatieregeling voor Dagbladen

De Compensatieregeling voor Dagbladen is in 1983 voor een periode van vijf jaren in werking getreden. Besloten is de regeling betrekking te laten hebben op de jaren 1981, 1982, 1983, 1985 en 1986. Het totaal van de uitkeringen per jaar is daarbij vastgesteld op circa f 15.000.000.

De regelingen vanaf 1981 tot en met 1985 waren ultimo 1989 afgesloten. In antwoord op een bezwaarschrift inzake de afwijzing van een aanvraag om een uitkering op grond van de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1985 heeft het Bestuur van het Fonds de betreffende aanvraag in 1990 alsnog ingewilligd en een definitieve uitkering van f 785.250 verstrekt. Daarmee is het totaal van de verrichte uitkeringen met betrekking tot de Compensatieregeling over 1985 gestegen tot f 15.785.250.

Met betrekking tot de Compensatieregeling voor Dagbladen 1986 bedroeg het totaal van de verstrekte voorlopige uitkeringen ultimo 1989 f 210.000.

Na definitieve vaststelling in 1990 van de uitkeringen door het Bestuur van het Bedrijfsfonds voor de Pers zijn in 1990 voorschotten en aanvullende uitkeringen van f 14.790.000 verricht, zodat in totaal f 15.000.000 is uitgekeerd.

Het Bestuur van het Fonds heeft op 20 november 1990 de uitkeringen ingevolge de Compensatieregeling voor Dagbladen over 1989 vastgesteld op grond van het Mediabesluit zoals gewijzigd bij Koninklijk Besluit van 8 november 1990. Het totaal van de toegekende uitkeringen bedraagt f 15.000.000.

Ingevolge een brief van de Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal d.d. 11 december 1989 dienen de voor de Compensatieregeling 1989 benodigde gelden te worden geput uit de eigen middelen van het Bedrijfsfonds voor de Pers. De toegekende uitkeringen zijn in februari 1991 betaalbaar gesteld.

De specificatie per jaar van de uit dezen hoofde aan persorganen gedane uitkeringen over de jaren tot en met 1989 is als volgt:

	<i>f</i>
- 1981	15.000.000
- 1982	15.000.000
- 1983	14.211.765
- 1985	15.785.250
- 1986	15.000.000
- 1989	<u>15.000.000</u>
	<u>89.997.015</u>

De Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur heeft blijkens de hiervoor genoemde brief d.d. 11 december 1989 medegedeeld, dat de Compensatieregeling voor Dagbladen voor het boekjaar 1990 kan worden toegepast overeenkomstig de besluitvorming over de toekomst van de regeling, die mede gebaseerd zal worden op de door het Bedrijfsfonds uit te brengen evaluatie; de hiertoe benodigde middelen, te schatten op circa *f* 15.000.000, kunnen worden geput uit de middelen waarover het Bedrijfsfonds voor de Pers thans beschikt. Op grond van deze brief en gezien het inmiddels door het Bedrijfsfonds uitgebrachte en hieronder toegelichte advies heeft het Bestuur besloten een bedrag van *f* 15.000.000 ten laste van de staat van baten en lasten over 1990 toe te voegen aan de voorziening.

In het desbetreffende adviesrapport d.d. 21 december 1990 heeft het Bedrijfsfonds de Minister geadviseerd de compensatieregeling in ieder geval voor een periode van vijf jaar voort te zetten, er daarbij vanuit gaande, dat de jaarlijks benodigde middelen door de Minister beschikbaar worden gesteld. In het kader van de komende parlementaire behandeling van het voorstel tot wijziging van de Mediawet heeft het Bestuur de Minister geadviseerd de beschikbare middelen van het Bedrijfsfonds voor de Pers ten behoeve van individuele steunverlening, de compensatieregeling voor dagbladen enz. permanent op *f* 50 miljoen te houden. Dit impliceert, dat jaarlijks circa *f* 17 à 20 miljoen nodig zal zijn om het niveau van *f* 50 miljoen te handhaven.

	1990 <i>f</i>	1989 <i>f</i>
Individuele steunverlening		
- Uitkering ten behoeve van reorganisatie-onderzoek bij het Nederlands Dagblad	100.000	-
- Uitkering De Tijd B.V. ten behoeve van de uitvoering van een deel van het project ter éénmalige reorganisatie van "De Tijd tot 1993"	-	700.000
- Uitkering Avondbladen Combinatie Rotterdam C.V. ten behoeve van de 1e en 2e fase van een reorganisatieonderzoek	-	116.667
- Uitkering Avondbladen Combinatie Rotterdam C.V. ten behoeve van de 3e fase van een reorganisatieonderzoek	-	66.666
- Uitkering Stichting Nieuwe Bêta ten behoeve van een eenmalige reorganisatie van het maandblad Nieuwe Bêta	-	111.000
	<u>100.000</u>	<u>994.333</u>
Totaal		

Vorbereidings- en uitvoeringskosten

Ten behoeve van Compensatieregeling
voor Dagbladen:

- Uitvoering Compensatieregeling 1985	32.149	6.043
- Uitvoering Compensatieregeling 1986	29.174	3.748
- Uitvoering Compensatieregeling 1989	(171.355)	310.000
- Voorbereiding Compensatieregeling 1989	93.392	20.000
- Voorbereiding Compensatieregeling 1990	7.703	-
- Uitvoering Compensatieregeling 1990	<u>200.000</u>	<u>-</u>

Vorbereidingskosten ten behoeve van
individuele financiële steunverlening

191.063	339.791
<u>21.563</u>	<u>16.051</u>
<u>212.626</u>	<u>355.842</u>

1990	1989
<i>f</i>	<i>f</i>

Onderzoekskosten

Ten behoeve van de Compensatieregeling voor
Dagbladen:

- Project "Onderzoek naar inhoudelijke effecten van persconcentraties"	24.500	-
- Project "Ontwikkeling van een informatiesysteem voor persbedrijfstakinggegevens"	45.000	-
- Project "Voorstudie redactionele zelfstandigheid van dagbladen"	-	35.450
- Project "Aanpassing van de Compensatieregeling voor Dagbladen"	<u>-</u>	<u>116.721</u>
	<u>69.500</u>	<u>152.171</u>

Overige:

- Onderzoek "Persfusiecontrole"	(3.353)	31.847
- Project "Mediamarkt"	<u>-</u>	<u>22.450</u>
	<u>(3.353)</u>	<u>54.297</u>

Totaal

<u>66.147</u>	<u>206.468</u>
---------------	----------------

6.3. Accountantsverklaring

Wij hebben de jaarrekening 1990 van het Bedrijfsfonds voor de Pers te Den Haag gecontroleerd. Dit onderzoek is verricht in overeenstemming met algemeen aanvaarde controlegrondslagen.

Op grond van dit onderzoek zijn wij van oordeel dat deze jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van het vermogen van het Fonds op 31 december 1990 en van het resultaat over 1990.

Amstelveen, 18 april 1991
KPMG Klynveld

Appendix

Ontwikkelingen in de pers

In ons jaarverslag over 1989 gaven wij de eerste aanzet om te komen tot een uitgebreid overzicht van gegevens over de ontwikkelingen in de pers. Aan het slot van dit verslag wordt voortgegaan op de ingeslagen weg.

Evenals vorig jaar hebben de tabellen in deze appendix betrekking op de dagbladpers, de lokale media en de tijdschriftpers. De volgorde van de tabellen komt zoveel mogelijk overeen met die in ons vorige jaarverslag. Een aantal tabellen is gedeeltelijk gewijzigd en een aantal tabellen is nieuw. De cijfers zijn geactualiseerd en geven aan welke ontwikkelingen in 1990 hebben plaatsgevonden. Waar mogelijk zijn de cijfers over een aantal voorafgaande jaren opgenomen om de ontwikkelingen over een langere periode in beeld te brengen.

In paragraaf 1 komt de dagbladpers aan de orde. In deze paragraaf is een overzicht gegeven over de afgelopen vijf jaar van aantallen en oplagen van dagbladen, van aantallen dagbladondernemingen en tenslotte van marktaandelen van de tien grootste ondernemingen, uitgedrukt als percentage van de totale oplage van alle dagbladen. Bovendien worden in deze paragraaf de belangrijkste ontwikkelingen weergegeven die zich de afgelopen vijf jaar hebben voorgedaan op het gebied van de aanbiedersconcentratie en de redactionele concentratie in de dagbladpers.

In paragraaf 2 worden gegevens gepresenteerd over het gebruik van verschillende media in de Nederlandse gemeentes anno 1991.

In paragraaf 3 wordt de tabellenreeks afgesloten met een tabel over de oplagen van de opinieweekbladen.

In de toelichtingen van de tabellen worden enkele tendensen gesignaleerd om het lezen van de tabellen te vergemakkelijken.

De in deze appendix gepresenteerde gegevens zijn door Het Persinstituut aangeleverd. Deze gegevens bestaan uit voor dit overzicht geactualiseerde reeds elders gepubliceerde data.

Paragraaf 1: Dagbladen

Tabel 1 Dagbladen: aantallen en oplagen

	1990	1989	1988	1987	1986
Aantal zelfstandige hoofdredacties					
specialistisch	3	3	3	5	4
landelijk	8	9	9	9	9
regionaal	35	35	35	35	36
TOTAAL	46	47	47	49	49
Betaalde oplagen					
specialistisch	79.214	76.009	72.248	79.044	65.311
landelijk	2.011.705	1.982.533	1.970.528	1.931.215	1.905.409
regionaal	2.615.669	2.614.749	2.619.781	2.626.882	2.612.347
TOTAAL	4.706.588	4.673.291	4.662.557	4.637.141	4.583.067
Indexcijfer Totaal	102.70	101.97	101.73	101.18	100.00

Tabel 1

Tabel 1 geeft een overzicht van het aantal dagbladen met een zelfstandige hoofdredactie en de oplagen van alle dagbladen, beide onderverdeeld in specialistische, landelijke en regionale dagbladen. De cijfers van aantallen dagbladen geven de stand weer aan het einde van de desbetreffende jaren. Bij de berekening van de oplagecijfers 1990 is, conform de Cebu-co-gegevens (Centraal Bureau voor Courantenpubliciteit), uitgegaan van het gemiddelde aantal abonnees van september 1990 en de gemiddelde losse verkoop in de periode 1 juli 1989 tot en met 30 juni 1990. Voor de jaren 1986 tot en met 1989 is de berekeningswijze analoog. Ter vergelijking zijn, naast de cijfers over 1990, ook de gegevens van de voorgaande vier jaren in de tabel opgenomen.

Toelichting

In 1987 komt er een nieuw specialistisch dagblad op de markt: het Agrarisch Dagblad. In dat jaar komt het aantal specialistische dagbladen met een zelfstandige hoofdredactie daarmee op vijf.

Een jaar later, in 1988, loopt dit aantal van vijf specialistische dagbladen weer terug naar drie. In dat jaar verdwijnen het Economisch Dagblad en het Dagblad voor de Scheepvaart.

In 1990 vermindert het aantal landelijke dagbladen met één: De Waarheid verdwijnt. De plaatsvervanger van De Waarheid, het inmiddels ook verdwenen blad Forum, was geen dagblad maar een weekblad. Het aantal landelijke dagbladen komt daarmee in 1990 op 8.

Met het in 1990 verdwenen dagblad De Waarheid is wel rekening gehouden in de tabel met het aantal zelfstandige hoofdredacties, maar niet in de tabel met betaalde oplagen, aangezien De Waarheid geen oplagegegevens verstrekke.

Tabel 2 Dagbladondernemingen: aantallen

	1990	1989	1988	1987	1986
Aantal zelfstandige ondernemingen					
alleen specialistisch	2	1	1	2	2
alleen landelijk	3	4	4	4	4
alleen regionaal	12	14	14	16	16
overig (combinaties)	2	3	3	3	3
TOTAAL	19	21	21	24	24

Tabel 2

In tabel 2 is het aantal zelfstandige dagbladondernemingen weergegeven over de afgelopen vijf jaar. De cijfers geven de stand weer aan het einde van de desbetreffende jaren.

Toelichting

In 1988 zijn ten opzichte van 1987 twee regionale dagbladondernemingen verdwenen, waardoor dit aantal daalt van 16 naar 14. Deze daling wordt veroorzaakt doordat in 1988 Audet wordt overgenomen door VNU en Tijl Kranten-uitgeverij door Wegener's Couranten Concern. De afname in datzelfde jaar met 1 'alleen specialistische' onderneming wordt veroorzaakt door het verdwijnen van de uitgever van het Dagblad voor de Scheepvaart.

Op 2 januari 1990 wordt de fusie tussen Hazewinkel Holding Groningen (Nieuwsblad van het Noorden) en Friese Pers Beheer (Leeuwarder Courant), waarover men in 1989 al overeenstemming had bereikt, geformaliseerd. In ons vorige jaarverslag was deze fusie al verdisconteerd in de cijfers over 1989. Aangezien de fusie echter pas in 1990 plaatsvond, hebben wij in dit jaarverslag deze fusie in de cijfers van 1990 verdisconteerd. Dit heeft tot gevolg dat over 1989 bij de gegevens van 'alleen regionaal' en 'totaal' respectievelijk 14 en 21 is aangegeven, in plaats van 13 en 20 zoals in het vorige jaarverslag.

Behalve bovenstaande fusie ontstaat in 1990 ook de Oostelijke Dagblad Combinatie. Dit is een fusie tussen Van der Loeff (Tubantia), de drukkerij Twentse Courant en het Deventer Dagblad met kopbladen (van Kluwer).

De twee hierboven genoemde fusies zorgen ervoor dat de vier 'alleen regionale ondernemingen' Van der Loeff, drukkerij de Twentse Courant, Hazewinkel en Friese Pers verdwijnen. Door de fusie ontstaan de twee 'alleen regionale ondernemingen' de Fries-Groninger Pers en de Oostelijke Dagblad Combinatie. Dit betekent dat netto het aantal alleen regionaal zelfstandige ondernemingen in 1990 met 2 afneemt, waarna dit aantal op 12 komt. Het totale aantal zelfstandige ondernemingen neemt hierdoor af van 21 in 1989 tot 19 in 1990. Door de betrokkenheid van het Deventer Dagblad in de fusie van de Oostelijke Dagblad Combinatie, verdwijnt Kluwer als 'regionaal-specialistische' combinatie en gaat verder als 'alleen specialistisch'. Kluwer geeft namelijk alleen het blad Cobouw nog uit. De mutaties in de cijfers van 1990 bij 'overig (combinaties)' en 'alleen specialistisch' worden hierdoor verklaard.

Met het verdwijnen van het dagblad De Waarheid, verdwijnt er in 1990 een zelfstandige onderneming met een landelijk dagblad.

Tabel 3 Dagbladondernemingen: marktaandelen van de 10 grootste ondernemingen (rangorde gebaseerd op 1990) uitgedrukt als percentage van de totale oplage van alle dagbladen

	1990	1989	1988	1987	1986
Holdingmij De Telegraaf	18,31	18,40	18,37	18,23	18,35
Elsevier-NDU	16,47	16,11	16,04	15,52	15,24
VNU-Audet	16,29	16,22	16,12	—	—
Audet	—	—	—	9,80	9,81
VNU Dagbladengroep	—	—	—	6,13	6,08
Perscombinatie	11,81	11,71	11,66	11,65	11,70
Wegener-Tijl	6,99	7,00	6,95	—	—
Wegener's Crt Concern	—	—	—	5,48	5,54
Koninklijke Tijl	—	—	—	1,41	1,41
Oostelijke Dagblad Combinatie	5,77	—	—	—	—
Uitg.mij Van der Loeff	—	3,63	3,61	3,59	3,61
Drukkerij Twentse Courant	—	1,02	1,05	1,08	1,10
Deventer Dagblad + kopbladen	—	1,12	1,11	1,10	1,10
Friese Groningse Drentse Pers	5,31	—	—	—	—
Friese Pers	—	2,36	2,37	2,38	2,39
Hazewinkel Pers BV	—	2,93	2,92	2,94	2,95
Sijthoff Pers	4,31	4,40	4,45	4,87	5,02
Damiate Holding BV	3,02	3,02	3,05	3,08	3,09
Verenigde Noordhollandse Dagbladen	2,74	2,72	2,71	2,69	2,64

Tabel 3

In tabel 3 zijn de marktaandelen van de tien grootste dagbladondernemingen over de afgelopen vijf jaar weergegeven, uitgedrukt als percentage van de totale oplage van alle dagbladen. De rangorde van de tien grootste dagbladondernemingen is gebaseerd op 1990. De cijfers geven de stand aan het einde van de desbetreffende jaren.

Toelichting

Te zien is dat er in de afgelopen vijf jaar op het gebied van de marktaandelen van de tien grootste dagbladondernemingen betrekkelijk weinig is veranderd. De enige verandering is gelegen in een aantal overnames en fusies. Dit betreft:

1. de overname van Audet door VNU in 1988;
2. de overname van Tijl Kranten-uitgeverij door Wegener's Couranten Concern in 1988;
3. de fusie tussen Hazewinkel Holding Groningen en Friese Pers Beheer in 1990
4. de fusie tussen Van der Loeff, drukkerij Twentse Courant en het Deventer Dagblad met kopbladen.

In vergelijking met 1989 zijn er een aantal veranderingen opgetreden in deze top tien in het jaar 1990. De Avondbladen Combinatie Rotterdam is uit de top tien verdwenen. In plaats daarvan verschijnen in 1990 De Verenigde Noordhollandse Dagbladen in de top tien. Verder passeert Elsevier-NDU VNU-Audet in de rangorde en verschuift daarmee van de derde naar de tweede plaats.

Tabel 4 Concentratie maatstaven dagbladen

Jaar	Redactionele concentratie		Aanbiedersconcentratie	
	in NE	index	in NE	index
1980	25.402	100,00	17.289	100,00
1981	25.092	98,78	16.789	97,11
1982	24.751	97,44	16.222	93,83
1983	24.914	98,08	16.048	92,82
1984	24.982	98,35	15.904	91,99
1985	25.024	98,51	15.834	91,58
1986	25.463	100,24	15.919	92,08
1987	24.757	97,46	15.874	91,82
1988	23.844	93,87	13.480	77,97
1989	23.957	94,31	13.475	77,94
1990	24.099	94,87	12.987	75,12

Tabel 4

In tabel 4 zijn, om een algemeen beeld te schetsen van de dagbladsector, een aantal concentratiemaatstaven opgenomen. Het gaat daarbij om de redactionele concentratie en de aanbiedersconcentratie. De cijfers geven de stand aan het einde van de desbetreffende jaren.

De maatstaf gebruikt voor de concentratietabellen is NE. Dit staat voor 'number equivalents'. De precieze betekenis hiervan is toegelicht in: J.A. de Ridder, Persconcentratie in Nederland, Amsterdam 1984, pag. 47-48. Globaal gesproken betekent het dat de mate van concentratie op een bepaalde manier wordt uitgedrukt in 'aantallen'.

Bij aanbiedersconcentratie en redactionele concentratie gaat het respectievelijk om aantallen aanbieders en aantallen redacties. Meer precies gaat het om 'gewogen' aantallen. Bij aanbiedersconcentratie worden de aantallen gewogen op basis van samenwerkingsverbanden en marktaandeelen en bij redactionele concentratie alleen op basis van samenwerkingsverbanden.

Aangezien aanbiedersconcentratie en redactionele concentratie worden uitgedrukt in 'aantallen', duidt een daling in die cijfers aan dat de concentratie toeneemt.

Toelichting

In 1987 integreerde de Winschoter Courant/de Noord Ooster in de Drents-Groningse Pers (bestaande uit de Emmer Courant, de Drentse en Asser Courant en het Hooogeveense Dagblad). De fusie tussen de bladen, alle behorend tot Wegener's Couranten Concern, heeft geleid tot een gemeenschappelijke rompkraan waaraan ieder van de redacties een aantal lokale/regionale wisselpagina's toevoegt.

In hetzelfde jaar kregen de Verenigde Noordhollandse Dagbladen in Alkmaar aansluiting op het GPD-net. Het redactionele samenwerkingsverband tussen de Verenigde Noordhollandse Dagbladen en de Sijthoff Persdienst werd niet verlengd. Door deze ontwikkelingen daalde het naar zelfstandigheid gewogen aantal redacties in 1987 ten opzichte van 1986 met 0,7 NE.

Voor de stijging van de aanbiedersconcentratie in 1988 ten opzichte van 1987 (het naar zelfstandigheid en marktaandeel gewogen aantal aanbieders daalt met 2,4 NE) zijn twee hoofdoorzaken aan te wijzen:

1. VNU neemt in 1988 Audet over en
2. Wegener's Couranten Concern neemt Tijl Kranten-uitgeverij over.

Een nevenoorzaak van de stijging van de aanbiedersconcentratie in dit jaar vormt de

gestage stijging in marktaandeel van de grote concerns (Holdingmij De Telegraaf, NDU, VNU en Perscombinatie).

De redactionele concentratie neemt in 1988 ten opzichte van 1987 door de participatie van het Vrije Volk in de Gemeenschappelijke Persdienst snel toe. Het naar zelfstandigheid gewogen aantal redacties daalt met 0,9 NE.

In 1989 treedt er ten opzichte van 1988 weinig verandering op in de aanbiedersconcentratie. Er zijn geen fusieplannen geëffectueerd. De lichte stijging in concentratie wordt veroorzaakt door een geringe stijging in marktaandeel van de vijf grootste concerns (Holdingmij De Telegraaf, NDU, VNU, Perscombinatie en Wegener Tijl).

De geringe daling van de redactionele concentratie in 1989 ten opzichte van 1988 (het naar zelfstandigheid gewogen aantal redacties stijgt met 0,1 NE) wordt veroorzaakt door het feit dat binnen samenwerkingsverbanden de verdeling naar grootte van de dagbladen wat evenwichtiger wordt.¹ Een voorbeeld van deze tendens naar een evenwichtiger verdeling naar grootte is te vinden binnen de GPD: de marktaandelen van grote dagbladen dalen enigszins (Leeuwarder Courant: daling 0,3%; dagbladen van Damiata Pers: daling 0,7%) of stijgen nauwelijks (Nieuwsblad van het Noorden: stijging 0,4%), terwijl de marktaandelen van kleinere bladen zoals bijvoorbeeld De Gooi- en Eemlander (stijging 2%) en het Brabants Nieuwsblad (stijging 1,9%) duidelijk stijgen.

De cijfers over 1990 geven te zien dat het aantal naar zelfstandigheid en marktaandeel gewogen aanbieders (de aanbiedersconcentratie in NE) nog steeds gestaag daalt. In dat jaar waren een aantal belangrijke fusies in de Noordelijke en Oostelijke regionale pers verantwoordelijk voor die daling. Het indexcijfer is (met 1980 als uitgangspunt) al gezakt naar 75.12. Even opvallend is dat, ondanks de daling in het aantal naar zelfstandigheid en marktaandeel gewogen aanbieders, bij dagbladen de situatie tamelijk stabiel is. Het aantal naar zelfstandigheid gewogen dagbladen (de redactionele concentratie in NE) is gelijk aan ongeveer 24. Het indexcijfer staat (met 1980 als uitgangspunt) nog steeds op bijna 95.

¹ Het idee bij de ontwikkeling van de concentratiemaatstaf was dat de 'aantasting' van de zelfstandigheid van participanten in een samenwerkingsverband door dat samenwerkingsverband groter is naarmate samenwerkingsverbanden meer gedomineerd worden door een beperkt aantal grote dagbladen. Het feit dat er in 1988-1989 een meer gelijkwaardige situatie ontstaat binnen samenwerkingsverbanden, heeft derhalve het gerapporteerde effect op de concentratiemaatstaf.

Paragraaf 2: Lokale media

In de tabellen die volgen worden gegevens gepresenteerd over de aanwezigheid van media in verschillende typen gemeentes. Hierbij worden behalve gegevens over de lokale pers, enkele gegevens over lokale elektronische media gepresenteerd. Dit heeft allereerst te maken met de banden tussen de lokale pers en kabelkranten. Bovendien is hierbij de voorgenomen invoering van reclame in de lokale (en regionale) omroepen relevant, en de daarmee samenhangende ontwikkeling naar participatie van de lokale pers in de lokale omroep.

Eerst worden hier de indelingen van mediatypen en gemeentetypen toegelicht. Het totale aantal gemeentes is verminderd van 702 in 1990 tot 672 begin 1991 als gevolg van gemeentelijke herindelingen, met name in de provincie Groningen.

In de tabellen 5 en 9 zijn gemeentes ingedeeld naar grootte. De cijfers 1 tot en met 7 in deze tabellen staan voor de volgende inwoneraantallen:

1. tot 6.999 inwoners;
2. 7.000 tot en met 12.999 inwoners;
3. 13.000 tot en met 19.999 inwoners;
4. 20.000 tot en met 39.999 inwoners;
5. 40.000 tot en met 74.999 inwoners;
6. 75.000 tot en met 124.999 inwoners;
7. 125.000 inwoners of meer.

In de genoemde tabellen is per categorie tussen haakjes aangegeven wat het aantal gemeentes is dat in de desbetreffende categorie thuishoort.

In de tabellen 6 en 10 zijn gemeentes onderscheiden naar urbanisatiegraad. De gebruikte afkortingen staan voor de volgende categorieën:

- PL Plattelandsgemeente (meer dan 20% werkzaam in de agrarische sector);
VP Verstedelijkte plattelandsgemeente (geen regionale functie);
FO Forensengemeente (geen regionale functie; minstens 30% werkzaam buiten de eigen gemeente);
ST Stedelijke gemeente (met regionale functie).²

Voor de tabellen 5, 6, 7 en 8 gelden de volgende definities:

- Een huis-aan-huisblad is een gratis verspreid persmedium, dat in principe op alle afgiftepunten komt en in één of in enkele aangrenzende gemeentes minimaal eenmaal per week verschijnt.
- Een landelijk dagblad is inhoudelijk gericht op het hele land;
- Streekdagbladen bestaan uit de categorieën regionale en lokale dagbladen te zamen.³

Bij de tabellen 5 en 6 zij het volgende opgemerkt. De gegevens van de huis-aan-huisbladen tonen dit jaar lagere getallen dan het afgelopen jaar. Veranderingen in het medialandschap vormen hiervoor maar een deel van de oorzaak. Als bron is gebruikt het Handboek voor de Nederlandse Pers en Publiciteit (oktober 1990). Dit handboek, dat in de opgave van huis-aan-huisbladtitels niet steeds eenduidig is, heeft in de desbetreffende editie een omvangrijk aantal titels geschrapt. Bovendien zijn een aantal uitgaven geëlimineerd die niet passen in de hierboven genoemde definitie,

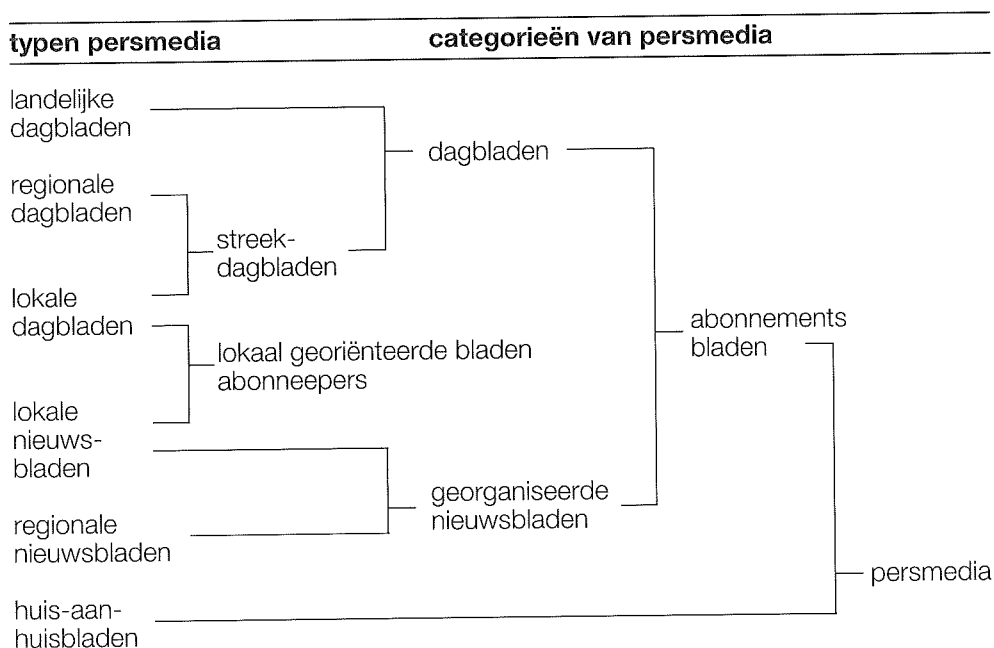
² Voor een kwalificatie van alle Nederlandse gemeentes naar deze vier typen zie:
Dr P.J.M. Verschuren, drs R.J. Memelink, Media-atlas van Nederland. Een kwantitatieve en kwalitatieve beschrijving en verklaring van lokale medialandschappen. Den Haag, 1989. pag. 147-218.

³ Dr P.J.M. Verschuren, drs R.J. Memelink, Media-atlas van Nederland. Een kwantitatieve en kwalitatieve beschrijving en verklaring van lokale medialandschappen. Den Haag, 1989. pag. 18-22.

zoals gemeentegidsen, recreatiegidsen en uitgaven van makelaars. Bij deze tabellen is een vergelijking tussen de jaren 1989 en 1990 daarom niet zinvol. In de tabellen 5, 6, 7 en 8 is een indeling gemaakt naar categorieën van persmedia. De beide overzichten hieronder, die overgenomen zijn uit de Media-atlas, dienen ter verheldering van deze indeling.⁴

abonnee-basis	frequentie per week	categorieën	inhoudelijke aandacht	sub-categorieën (soorten bladen)
ja abonnee-bladen	zes	dagbladen	landelijk	landelijk dagblad
			regionaal	regionaal dagblad
			lokaal	lokaal dagblad
	min. één max. vijf	nieuws-bladen	regionaal	regionaal nieuwsblad
			lokaal	lokaal nieuwsblad
nee	minimaal één	gratis bladen	lokaal/ regionaal	huis-aan-huis-blad

Figuur 1: Typen persmedia in Nederland gezien vanuit de afzonderlijke gemeentes waarin deze verschijnen

Figuur 2: Typen en categorieën van persmedia.

⁴ Dr P.J.M. Verschuren, drs R.J. Memelink, Media-atlas van Nederland. Een kwantitatieve en kwalitatieve beschrijving en verklaring van lokale medialandschappen. Den Haag, 1989. pag. 21 en 23.

Tabel 5 Samenhang tussen de 'sterke' aanwezigheid van persmedia en gemeentegrootte, weergegeven in percentages

1991

	categorie inwonertal (tussen haakjes: aantal gemeentes)						
	1 (177)	2 (187)	3 (125)	4 (112)	5 (41)	6 (17)	7 (13)
huis-aan-huisbladen	21,5	16,0	16,0	17,9	22,0	23,5	41,2
landelijke dagbladen	3,4	5,3	4,0	5,4	2,4	5,9	7,7
streek-dagbladen	31,6	25,1	18,4	12,5	12,2	5,9	7,7

Tabel 5

In tabel 5 is de relatie aangegeven tussen de omvang van gemeentes en de 'sterke' aanwezigheid van mediatypen. Het gaat om mediatypen die in alle gemeentes voorkomen. Nieuwsbladen komen in slechts 157 van de 672 gemeentes voor. Zij zijn daarom niet in de tabel opgenomen.⁵

Van 'sterke' aanwezigheid is sprake indien in een gemeente:

- van de huis-aan-huisbladen 6 titels of meer verspreid worden;
- van de landelijke dagbladen het dekkingpercentage (de totale dekking) 66% of meer is;
- van de streekdagbladen het dekkingpercentage 66% of meer is.⁶

Onder dekkingpercentage wordt verstaan het verhoudingsgetal tussen het aantal abonnees op een persmedium en het aantal PTT-afgiftepunten in een gemeente. Het dekkingpercentage geeft vrij nauwkeurig aan welk percentage huishoudens in een gemeente op een persmedium is geabonneerd.⁷

De getallen binnen de tabel geven aan wat het percentage gemeentes per categorie is waarin de desbetreffende persmedia sterk aanwezig zijn.

Toelichting

Voor huis-aan-huisbladen en landelijke dagbladen bestaat een lichte positieve samenhang tussen hun aanwezigheid en de gemeentegrootte. Het percentage gemeentes waarin huis-aan-huisbladen respectievelijk landelijke dagbladen sterk aanwezig zijn, neemt globaal toe naarmate de gemeentes groter worden (van categorie 1, de kleinste gemeentes, oplopend naar categorie 7, de grote steden). Bij de streekdagbladen is juist de omgekeerde tendens te zien en is de samenhang negatief. Streekdagbladen zijn in 31,6% van de kleinste gemeentes sterk aanwezig. Dit percentage neemt per categorie inwonertal af tot 7,7% in de grote steden.

⁵ Nieuwsbladen die niet bij de Nederlandse Nieuwsblad Pers (NNP) zijn aangesloten, zijn buiten beschouwing gelaten.

⁶ Dr P.J.M. Verschuren, drs R.J. Memelink, Media-atlas van Nederland. Een kwantitatieve en kwalitatieve beschrijving en verklaring van lokale medialandschappen. Den Haag, 1989. pag. 69.

⁷ Dr P.J.M. Verschuren, drs R.J. Memelink, Media-atlas van Nederland. Een kwantitatieve en kwalitatieve beschrijving en verklaring van lokale medialandschappen. Den Haag, 1989. pag. 22.

Tabel 6 Samenhang tussen de 'sterke' aanwezigheid van persmedia en urbanisatiegraad, weergegeven in percentages

soorten media	PL (177)	VP (264)	FO (114)	ST (117)
landelijke dagbladen	2,8	1,9	14,9	2,6
streekdagbladen	28,8	28,4	6,1	12,0
dagbladen totaal	88,7	90,2	97,4	84,7
huis-aan-huisbladen	20,3	18,9	25,6	13,7

Tabel 6

Tabel 6 geeft de 'sterke' aanwezigheid van de onderscheiden soorten media aan in relatie tot de verschillende soorten gemeentes. Het onderscheid tussen gemeentes bestaat uit het verschil in urbanisatiegraad. (Zie voor een omschrijving van 'urbanisatiegraad' de inleiding van paragraaf 2 en voor het begrip 'sterke' aanwezigheid de toelichting onder tabel 5.)

In de tabel is te zien hoe de aangegeven mediatypen zijn verdeeld over gemeentes met een uiteenlopende mate van verstedelijking.

Toelichting

Er bestaat een vrij sterke samenhang tussen urbanisatietype en de aanwezigheid van persmedia. Uit de percentages blijkt dat landelijke dagbladen en huis-aan-huisbladen het vaakst 'sterk' aanwezig zijn in de forensengemeentes. In 14,9% van deze gemeentes zijn de landelijke dagbladen 'sterk' aanwezig. Voor de huis-aan-huisbladen is dit percentage 25,6.

De streekdagbladen komen in forensengemeentes minder voor (6,1%). Dit mediumtype is beduidend sterker vertegenwoordigd in de plattelandsgemeentes (28,8%) en de verstedelijkte plattelandsgemeentes (28,4%).

Uit de rij 'dagbladen totaal', waarin de dekkingspercentages van de landelijke dagbladen en de streekdagbladen zijn opgeteld, blijkt dat dagbladen vooral sterk aanwezig zijn in forensengemeentes (97,4%) en relatief het minst sterk in de stedelijke gemeentes (84,7%).

Tabel 7 Aanwezigheid van soorten persmedia in Nederlandse gemeentes per januari 1991

media typen	aantal gemeentes	gemiddeld dekkingspercentage	aantal gemeentes per categorie dekkingspercentage		
			1-33%	34-66%	66%<
landelijke dagbladen	672 (100,0)	30,6	410 (61,4)	232 (34,5)	30 (4,5)
streek-dagbladen	672 (100,0)	51,1	131 (19,5)	396 (58,9)	145 (21,6)
dagbladen totaal	672 (100,0)	81,5	0 (0,0)	75 (11,2)	597 (88,7)
nieuws-bladen totaal	157 (23,4)	44,5	59 (8,8)	54 (8,0)	44 (6,6)

Tabel 7

In tabel 7 is weergegeven in welke mate abonneepersmedia in de Nederlandse gemeentes voorkomen, uitgedrukt in een dekkingspercentage. (Zie voor het begrip dekkingspercentage de toelichting onder tabel 5).

Tussen haakjes staat het procentuele aantal gemeentes, waarbij het totaal aantal Nederlandse gemeentes (672) als percenteringsbasis heeft gediend.

'Dagbladen totaal' is de som van de dekkingspercentages van landelijke dagbladen en streekdagbladen.

De ondergrens voor de aanwezigheid van een nieuwsblad is gelegd bij een dekkingspercentage van 1,1%.

Toelichting

Uit tabel 7 blijkt dat in alle gemeentes in Nederland landelijke dagbladen en streekdagbladen worden verspreid. Dit geldt niet voor nieuwsbladen. Van de 672 Nederlandse gemeentes beschikken er slechts 157 over een nieuwsblad.⁸

In het grootste aantal gemeentes (410 van de 672) hebben landelijke dagbladen een totaal dekkingspercentage van slechts 1-33%. Sterk aanwezig, met een dekking van 67% of meer, zijn landelijke dagbladen in 30 gemeentes.

Voor streekdagbladen geldt dat deze in de meeste gemeentes (396 van de 672) redelijk sterk vertegenwoordigd zijn met een dekkingspercentage van 34-66%.

Streekdagbladen zijn sterk aanwezig in 145 gemeentes.

Worden de dekkingspercentage van de landelijke en de streekdagbladen gesommeerd (dagbladen totaal), dan blijkt dat alle Nederlandse gemeentes een dekkingspercentage hebben van 34% of meer. Het overgrote deel (597 van de 672) heeft een dekkingspercentage van 67% of meer.

⁸ Nieuwsbladen die niet bij de Nederlandse Nieuwsblad Pers (NNP) zijn aangesloten zijn buiten beschouwing gelaten.

Tabel 8 Ontwikkeling van de dekkingspercentages van dagbladen en nieuwsbladen

	1987	1990	1991
landelijke dagbladen	34,5	30,0	30,6
streekdagbladen	53,5	51,5	51,1
dagbladen totaal	88,0	81,5	81,5
nieuwsbladen	45,5	44,1	44,5

Tabel 8

In tabel 8 is de stijging respectievelijk de daling te zien van de dekkingspercentages van de onderscheiden typen dagbladen en de nieuwsbladen in de afgelopen vier jaar. Het dekkingspercentage van de nieuwsbladen is berekend onder de conditie dat dit percentage in de gemeente hoger is dan 1,1%. De gegevens over 1988 en 1989 zijn niet bekend.

Toelichting

Onder de voorwaarde dat het dekkingspercentage van de nieuwsbladen in de gemeente hoger is dan 1,1%, komen in 1987 in 189 van de 707 gemeentes nieuwsbladen voor. Dat is in 26,7% van alle Nederlandse gemeentes. Uit tabel 7 blijkt dat in 1991 nieuwsbladen in 157 van de 672 voorkomen. Dat is in 23,4% van alle Nederlandse gemeentes. Het percentage is derhalve in de afgelopen jaren iets gedaald.

Het procentuele aantal huishoudens met een dagbladabonnement is van 1987 tot 1990 gedaald. Deze daling heeft zich in 1991 niet voortgezet. Het dekkingspercentage behorend bij 'dagbladen totaal' is gelijk gebleven, namelijk 81,5%. De specificatie van 'dagbladen totaal' naar landelijke dagbladen en naar streekdagbladen toont dat de gemiddelde dekking van de landelijke dagbladen licht is gestegen, terwijl dat van de streekdagbladen enigszins is gedaald.

Tabel 9 Samenhang tussen de aanwezigheid van lokale elektronische media en gemeentegrootte

	categorie inwonertal							
	1 (177)	2 (187)	3 (125)	4 (112)	5 (41)	6 (17)	7 (13)	totaal (672)
lokale omroep	33 (18,6)	63 (33,7)	65 (52,0)	83 (74,1)	36 (87,8)	17 (100)	13 (100)	310 (46,1)
commerciële kabelkrant	45 (25,4)	59 (31,6)	39 (31,2)	51 (45,5)	22 (53,7)	14 (82,4)	11 (84,6)	241 (35,9)

Tabel 9

In tabel 9 is te zien hoeveel gemeentes per januari 1991 beschikken over een lokale omroep en in hoeveel gemeentes een commerciële kabelkrant kan worden ontvangen.⁹ De tabel is onderverdeeld in zeven categorieën naar grootte van de gemeentes. (Zie voor de betekenis van de categorieën inwonertal de inleiding van deze paragraaf.) De getallen in de tabel geven per categorie inwonertal het aantal gemeentes aan waarin een lokale omroep aanwezig is en waarin commerciële kabelkrant kan worden ontvangen (tussen haakjes in procenten, met het aantal gemeentes uit de desbetreffende categorie als percenteringsbasis).¹⁰

Toelichting

Er is een duidelijke positieve samenhang tussen gemeentegrootte en de aanwezigheid van een lokale omroep. Van de kleinste gemeentes (tot 7.000 inwoners) heeft 18,6% een lokale omroep. Gemeentes met 75.000 of meer inwoners beschikken alle over een lokale omroep.

In 1991 kan in 241 van de 672 Nederlandse gemeentes een commerciële kabelkrant worden ontvangen, ofwel in 35,9%. Begin 1990 was dit percentage 36,2% (254 kabelkranten in 702 gemeentes).¹¹ Het aantal gemeentes met een commerciële kabelkrant heeft zich derhalve globaal gesproken gestabiliseerd.

Er is een samenhang tussen de gemeentegrootte en de kans op ontvangst van een commerciële kabelkrant. In de eerste drie categorieën (tot 20.000 inwoners) heeft elke categorie een ongeveer gelijk percentage gemeentes met een dergelijk medium. Naarmate echter het inwonertal toeneemt stijgt per categorie het percentage gemeentes met een commerciële kabelkrant tot 84,6% in de grote steden.

⁹ Het totale aantal gemeentes in Nederland met een lokale omroepvergunning, kan naar soort activiteit als volgt worden verdeeld:

soort activiteit	aantal		
	1987	1990	1991
alleen tv-uitzendingen	13	4	5
alleen radio-uitzendingen	72	164	195
radio- en tv-uitzendingen	63	110	110
totaal	148	278	310

Deze gegevens zijn afkomstig uit:
Olon (Organisatie van Lokale Omroepen in Nederland),
Vademecum Lokale omroep
1990-1991, Nijmegen 1991.

¹⁰ Dit jaar is, in afwijking tot verleden jaar, bij de commerciële kabelkranten geen onderscheid gemaakt tussen vestigingsgemeentes en gemeentes met een ontvangstmogelijkheid. Het aanbrengen van dit onderscheid op basis van het overzichtsmateriaal van de Nederlandse Kabelkrant Pers is niet (meer) verantwoord.

¹¹ De cijfers hebben betrekking op commerciële kabelkranten die zijn aangesloten bij de Nederlandse Kabelkrant Pers (NKP).

Tabel 10 Samenhang tussen de aanwezigheid van lokale elektronische media en urbanisatiegraad

soorten media	urbanisatiegraad				totaal (672)
	PL (177)	VP (264)	FO (114)	ST (117)	
lokale omroep	60 (33,9)	98 (33,3)	58 (50,9)	94 (80,3)	310 (46,1)
commerciële kabelkrant	51 (28,8)	73 (27,7)	54 (47,7)	63 (53,9)	241 (35,9)

Tabel 10

In tabel 10 is evenals in tabel 9 te zien hoeveel gemeentes beschikken over een lokale omroep en in hoeveel gemeentes een commerciële kabelkrant kan worden ontvangen. In deze tabel is echter een onderverdeling gemaakt naar de mate van verstedelijking van de desbetreffende gemeentes.

Toelichting

De aanwezigheid van lokale omroep en commerciële kabelkrant hangt samen met de mate van verstedelijking van de ontvangende gemeente. Beide mediatypen komen het meest voor in de stedelijke gemeentes (80,3% respectievelijk 53,9%). Ook de forensengemeentes scoren hoog in de aanwezigheid van lokale omroep en commerciële kabelkrant.

Paragraaf 3: Opinieweekbladen

Tabel 11 Opinieweekbladen: oplagen¹²

Titel	Oplage 1989	Oplage 1990 ¹³	+/-%	Losse verkoop 1990	Losse verkoop +/-%	%Aan- deel oplage
Elsevier	112.786	111.961	-0,7	13.470	-0,6	12,0
Vrij Nederland	82.222	76.947	-6,4	22.275	-10,7	28,9
HN Magazine	18.360	18.460	0,5	850	18,9	4,6
De Groene Amsterdammer	13.385	13.131	-1,9	1.530	-0,5	11,7
	226.753	220.499	-2,8	38.125	-6,4	17,3
De Tijd	35.183					
Haagse Post	24.174					

Tabel 11

In tabel 11 is een overzicht gegeven van de oplagen van de opiniebladen in Nederland in 1989 en 1990 en is het stijgings- respectievelijk dalingspercentage van de oplagen weergegeven. Tevens is aangegeven met welk percentage de losse verkoop van de betreffende bladen in 1990 gestegen dan wel gedaald ten opzichte van 1989.

Toelichting

In september 1990 verdwenen De Tijd en de Haagse Post als zelfstandige opinieweekbladen. Uit beide bladen ontstond het nieuwe opinieweekblad HP/De Tijd. Oplagecijfers van dit weekblad zijn nog niet in de tabel opgenomen. Een ander opinieweekblad dat niet in de tabel is opgenomen, is het blad Forum. Dit blad ontstond in 1990 uit het dagblad De Waarheid. In februari 1991 werd bekend dat Forum zal ophouden te bestaan.

¹² Deze tabel 11 is overgenomen uit De Journalist van 5 november 1990. De oplagecijfers hebben betrekking op de periode van 1 juli 1989 tot en met 30 juni 1990. Het cijfer is een gemiddelde per verschijning in de meetperiode.

¹³ Deze cijfers geven aan de oplage inclusief de losse verkoop.

Overzicht van de voor de appendix gebruikte bronnen

Dagbladen

Door het Cebuco op diskette aangeleverd. Situatie januari 1991.

Commerciële kabelkranten

Schriftelijke opgave van het NKP (Nederlandse Kabelkrantpers). Situatie januari 1991.

Nieuwsbladen

NNP (Nederlandse Nieuwsbladpers), Dokumentatie nieuwsbladen 1990, Den Haag, 1990.

Lokale omroepen

Olon, Vademecum 1990-1991, Nijmegen 1990. Geactualiseerd, op diskette aangeleverd. Situatie januari 1991.

Huis-aan-huisbladen

Handboek van de Nederlandse Pers en Publiciteit, 74e uitgave, oktober 1990.

Urbanisatiegraden

CBS, Bevolking der gemeenten van Nederland op 1 januari 1990, Den Haag 1990.

Algemeen

P. Verschuren en R. Memelink, Media-atlas van Nederland, Sdu, 1989.

